HÖGSKOLAN DALARNA

Examensarbete 1 för ämneslärarexamen inriktning gymnasieskolan

Grundnivå

Medierna, individen och svenska skolans värdegrund

En litteraturstudie om film och TVs påverkan på individens värdekonstruktion

Författare: Johan Sjögren
Handledare: Tomas Axelson
Examinator: Gull Törnegren
Ämne/huvudområde: Religionsvetenskap
Kurskod: 2029
Poäng: 15 HP
Examinationsdatum: 2016-06-02

HÖGSKOLAN
DALARNA

HÖGSKOLAN
DALARNA

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja ☒ Nej ☐

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstract: Detta examensarbete har undersökt hur medier och medierade budskap kan påverka individens konstruktion av de egna värdena, och hur detta kunde ställas i förhållande till skolans värdegrund. Detta gjordes utifrån tidigare fallstudier och forskning vilken behandlade områdena tv samt spel- och fiktionsfilm. De frågeställningar som söktes svar på i undersökningen syftade till att hitta förhållandet mellan medierade budskap, hur dessa påverkar individen, och hur detta kunde stå i förhållande till de värden som skrivs fram i skolans värdegrund. Frågeställningarna hade följande lydelse: På vilket sätt kan medierade budskap förstärka den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument? Andra frågan löd: På vilket sätt kan medierade budskap undergräva den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument? Den forskning som användes gav två skilda perspektiv på medierade budskap. Det ena perspektivet behandlade tv och film, och framhävde där positiva och värdestärkande effekter vilka kom att harmoniera med svenska skolans värdegrund. Det andra perspektivet behandlade medierat våld i tv och film, och den påverkan detta kunde ha på individens konstruktion av de egna värdena, samt påvisade de negativa effekter som kunde följa på medierat våld. De resultat som framkom i denna undersökning hävdade att både negativa (undergrävande) effekter, och positiva (förstärkande) effekter på individens värdekonstruktion gick att hitta i det undersökta materialet, då dessa effekter ställdes i förhållande till de värden som skrivs fram i skolans värdegrund.

Nyckelord: Medier, medierade budskap, värdeformering, skolans värdegrund, demokrati, humanism, internalisering

Innehållsförteckning

1 Inledning……4
1.1 Syfte…….5
1.2 Frågeställningar…….5
1.3 centrala begrepp……5
1.3.1 Media……5
1.3.2 Det reflexiva självet……5
1.3.3 Internalisering……6
1.4 Avgränsningar……6
1.4.1 Disposition……7
2 Metod……7
2.1 Metodansats……7
2.1.1 Urval……7
2.1.2 Sökhistorik……8
2.1.3 Presentation av vald litteratur……9
3 Bakgrund och didaktisk koppling……12
3.1 Religionsämnet……12
3.1.1 skolans värdegrund……14
4 Teoretiskt ramverk……16
4.1 Distansering i rum och tid ……16
4.1.1 Tre interaktionsformer.……17
4.1.2 Det globalas påverkan på det lokala ……17
4.1.3 Symboliskt material ……18
4.1.4 Det reflexiva självets projekt ……18
4.2 Symbolisk makt……18
4.2.1 Den personliga myten……18
4.2.2 Ideologi som grund för identitetsskapande……19
4.2.3 Huvudsakliga teoretiska drag……19
5 Analys……20
5.1 Mina frågeställningar……20
5.1.1 TV och spelfilm som resurs för individens värdeformering……20
5.1.2 Medievåldets påverkan på individens värdeformering……26
5.2 Resultat……33
5.2.1 Kortfattat svar på fråga 1……33
5.2.2.Kortfattat svar på fråga 2……33
5.2.3 Vad kan undersökningen säga om skolans nusituation och framtida situation……33
5.2.4 Religionsämnets roll……34
6 Diskussion……34
6.1 Generella slutsatser……34
6.1.1 Olika perspektiv på medierade budskap……36
6.1.2 Metoddiskussion. ……37
6.1.3 Generaliserbarhet……37
6.1.4 validitet……37
6.2 Fortsatt forskning……37
6.2.1 Litteraturlista……39

1 Inledning

I dagens samhälle blir människan på grund av, eller tack vare nya medier och former av medium ständigt utsatt för påverkan i form av olika medierade och symboliska budskap. Hon rör sig i en globaliserad, dynamisk och abstrakt vardag där tid och rum genom medi-ernas globalisering och kommunikationsteknikens framväxt är separerade från en specifik kontext. Gamla traditioner och sociala system ersätts ständigt till förmån för nya former av social interaktion.[1] Vi får idag genom olika medierade budskap oss tilldelat val och valmöjligheter vilka kan bidra till att besvara frågor om vem jag är, och varför jag är. Detta samtidigt som individen ständigt försöker skapa sig en uppfattning om hur hon blivit till den hon är, och vilken väg framtiden är tänkt att ta. I denna ström av information, och inför dessa val sållar och sorterar individen intryck och budskap på ett reflexivt och medvetet sätt. Här ställs val och riskbedömningar mot tankar om den för individen viktiga grundläggande tryggheten ”Umwelt” som en del i det egna värdearbetet, jagkonstruktionen och som bidrag till vårt självbiografiska projekt.[2] I denna nya värld av kommunikation blir skolan för många människor en knutpunkt. Inom skolverksamheten förmedlas kunskapen samt de etiska och moraliska värden som skall ligga till grund för kommande generationer i skapandet av nya demokratiska samhällssystem.

I detta sammanhang har jag funderat på hur skolan som auktoritet, och som just givare av etiska och moraliska värden, samt som förmedlare av humanistiska och kristet etiska värderingar[3] klarar sig i konkurrensen med medier och medierade budskap. Har de nya medierna och medierade formerna av värdes-och kunskapsförmedling fungerat som en hjälp inom ramarna för skolans värderingssystem, och som en konstruktiv resurs att använda sig av när det gäller att förankra svenska skolans värdegrund hos eleverna? Eller har det fungerat som en käpp i hjulet för skolsystemet? Där medier och medierade budskap fungerar avtrubbande och som en undergrävande funktion i skolans värdegrundsarbete. Från att ha varit en institution där magistern sågs som en kunskapens källa, och där de värderingar och den kunskap han besatt sågs som sanna och det enda rätta, har andra former för kunskap, och andra former för värdeskapande idag inträtt på arenan. Detta ser jag skapar konkurrens mellan institutionaliserade former av kunskap, och globalt influerade tillkommande former av kunskaper och värderingar. Detta har skett i flera olika former av medierad kommunikation och interaktion, inte endast i form av internetsökningar inom skolarbetet rörande faktakunskaper över webben, utan också i form av värderingar och människosyn som förmedlas i nya former av, och deltagande i fiktiva medier såsom tv och film mm. Detta ser jag också som en del av ett allt mer lättåtkomligt och tidstagande input för barn och unga vuxna i dagens samhälle, vilket också smugit sig in i skolans värld i allt ökande takt och omfattning, för att fungera som resurs och som hjälpmedel i undervisningsarbetet.[4] Detta har även i allt högre utsträckning kommit att bli en del av livet utanför skolans väggar, där individen får möjligheter att förflytta sig till tider och platser som tidigare inte var nåbara för människan,[5] och som endast existerade i fantasins värld om ens där.

[1] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 108- 111
[2] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 154-160
[3] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[4] Ibid. s 10
[5] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 34, 35

1.1 Syfte

Svenska skolans mål är idag att fostra och forma samhällsmedborgare vilka när de lämnar skolans värld har med sig värderingar som är förankrade i demokratisk grund, och som baseras på den västerländska humanismen samt på kristen tradition.[6] I denna litteraturstudie vill jag undersöka hur dagens medierade samhälle, och de medium som idag finns tillgängliga, kan på ett undergrävande eller förstärkande sätt påverka individen, och individens arbete med värdefrågor, i förhållande till de värden som skrivs fram i skolans värdegrund.

1.2 Frågeställningar

1 *På vilket sätt kan medierade budskap förstärka den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument?*

2 *På vilket sätt kan medierade budskap undergräva den demokratiska humanistiska värde-grunden så som den formuleras i skolans styrdokument?*

1.3 Centrala begrepp

1.3.1 Media

Media kan ses som förmedlare av budskap vilka går från producent eller sändare till mottagare. I en vidare mening kan media beskrivas som de funktioner som gör kommunikation möjlig genom olika former av medium, inte endast dagens uppfinningar i form av telefoner, internet, datorer, filmer radio mm, utan även tal, skrivspråk, musik, konst och andra för människan möjliga kommunikationsvägar.[7] Mediernas roll i dagens moderniserade samhälle består ofta av nyutvecklade former för kommunikation, vilka har till avsikt att förstärka budskap, och samtidigt möjliggöra för ett budskap att nå en bredare publik.[8]”bruket av kommunikationsmedier leder till att det skapas nya former av handlingar och interaktion i den sociala världen, nya slags sociala relationer och nya sätt att förhålla sig till andra och till sig själv.”[9] En annan aspekt som jag ser som viktig att belysa rörande media är den möjlighet medierade budskap idag har att ställa sig utanför rumtiden, och på detta sätt nå människor som är avskilda från producentens eller sändarens tid och plats. Det sker en frikoppling av individen från tidsliga och rumsliga konstanter, och möjliggörs nya former för kommunikation vilket Thompson beskriver som ”upptäckten av den rumsbefriade samtidigheten.”[10] Media och medierade budskap kan alltså innefatta de för människan upptänkliga formerna för kommunikation, men kommer i detta arbete att avgränsas till att omfatta tv, fiktions- och spelfilm.

1.3.2 Det reflexiva självet

Detta begrepp kan beskrivas utifrån antagandet att självet med hjälp av sin historia skapar en utvecklingsbana, vilken löper genom nutid och fortsätter mot en för individen tänkt framtid. I denna process formar och omformar individen sitt jag eller sitt själv för att skapa koherens mellan dåtid, nutid och framtid. På detta sätt skapar individen sin identitet genom en sammanhängande men också kontinuerligt reviderad biografisk berättelse.[11] Att

[6] Skolverket. 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[7] Jeffrey H Mahan. 2014. *Media, religion and culture* (TjInternational Ltd, Padstow, Cornwall) s 11
[8] Ibid. s 11
[9] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 12, 13
[10] Ibid. s 46
[11] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 13, 95

självet beskrivs som reflexivt kan förklaras med den process som pågår då individen konfronterar, behandlar och bedömer de intryck, och nya erfarenheter han eller hon får från samhället. Dessa val görs utifrån begreppen tillit och risk, vilka kort kan förklaras som de olika valmöjligheternas förmåga att skapa en ontologisk trygghet (skyddshinna) hos individen.[12] Detta sker då individen i dagens samhällsystem i allt högre utsträckning tänker i termer av risker, och på detta sätt skydda denna hinna av tillit mot potentiella hot och faror som framtiden kan tänkas bära med sig.[13] Samhället som idag är medialiserat, och utgår från globala tidigare icke existerande referensramar, utgör i sig en del av individens behov av att behandla det egna identitets-och värdearbete på ett reflexivt sätt. Detta då individen i dagens samhälle tillförs ett större utbud av valmöjligheter och alternativ från ett stort antal auktoritativa källor. Reflexiviteten kan alltså ses som den process där individen gör sina val i denna ström av alternativ, och då i dessa val införlivar och väger de olika risker eller möjligheter dessa val har för den fortsatta konstruktionen av självidentiteten.[14]

1.3.3 Internalisering

Internaliseringsbegreppet kan beskrivas genom den process där individen ser, hör eller upplever ett budskap och sedan tar detta till sig, gör det till sitt eget, och därmed också inkorporerar detta i den egna självidentiteten. ”Individer som tolkar symboliska former införlivar dem med sin förståelse av sig själva och andra.”[15] Dessa symboliska former används sedan av individen som källor för reflektion om det egna jaget, och om den egna platsen i tillvaron.[16] Individen befinner sig också alltid i ett specifikt sociohistoriskt sammanhang med en viss mängd resurser som möjliggör eller omöjliggör internalisering av ett symboliskt budskap. Internaliseringsbegreppet inbegriper även möjligheten att tillägna sig olika symboliska budskap med hjälp av tekniska hjälpmedel exempelvis medium som tv, radio, telefon internet osv, samt kunskaper i att hantera dessa medium.[17] Man kan kort sammanfatta Internaliseringsbegreppet som individens möjligheter och kunskaper om, samt tillgång till olika former av medium, vilka förmedlar olika former av symboliska budskap. Dessa budskap tas sedan emot av individen och vägs, förstås och bearbetas mot en bakgrund av den egna förförståelsen och kontexten, för att sedan ta till sig budskapet genom att forma detta budskap så att det passar i individens liv och det sammanhang han eller hon befinner sig i.

1.4 Avgränsningar

De avgränsningar jag gjort i detta examensarbete består av den undersökta forskningens inriktning. Här har jag fokuserat på forskning som behandlar medier i form av fiktionsfilm och tv, där även dokumentärt material ingår i form av nyhetsreportage och dokumentärfilmer. Jag har även valt att använda mig av forskning som tar upp mediernas påverkan på individen, och individens värdekonstruktion utifrån positiva och negativa effekter. De val jag gjort i det teoretiska ramverket är gjorda då de samtliga beskriver olika perspektiv av hur individen i dagens föränderliga samhälle påverkas av yttre och inre omständigheter, där media och medierade budskap centralt.

---

[12] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 11
[13] Ibid. s 152
[14] Ibid. s 11-14

[15] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 59
[16] Ibid. s 59
[17] Ibid. s 56

1.4.1 Disposition

Jag har delat upp denna uppsats i 6 kapitel med inledning som första del följt av de delar där jag beskriver arbetets syfte, presenterar frågeställningarna och beskriver de avgränsningar jag gjort samt disposition och beskrivning av centrala begrepp. Kapitel 2 är en metoddel där teorier som sedan används i min undersökning beskrivs och presenteras, här finns också de urval av litteratur jag gjort och en presentation av denna, samt hur jag förfarit då jag skaffat materialet till undersökningen. Kapitel 3 består av bakgrund och didaktisk koppling, där jag beskriver min uppfattning av skolans värdegrund, samt religionsämnets koppling till denna undersökning. I kapitel 4 finns det teoretiska ramverk jag valt till detta arbete presenterat. Kapitel 5 består av min analys av fallstudier och tidigare forskning jag valt att använda mig av, där jag söker svaren på mina frågeställningar samt mina resultat. I kapitel 6 återfinns en diskussionsdel där jag undersöker mina resultat, drar generella slutsatser och diskuterar hur skolan kan tänkas påverkas av medierade budskap, och de förändrade samhällsförhållanden som blivit en del av dagens samhällsystem. Sist kommer en litteraturlista.

2 Metod

2.1 Metodansats

Detta examensarbete är genomfört som en systematisk litteraturstudie, med en kvalitativ ansats. Kvalitativ ansats syftar mot att ”beskriva, förstå, förklara och tolka,”[18] det för undersökningen relevanta materialet. Systematiken i denna undersökning ligger i hur ”data inhämtats, organiseras och bearbetas.”[19] Jag har med hjälp av internetsökningar, och genom sökningar på det lokala högskolebiblioteket (Linköpings universitet campus Gotland), sökt material i form av böcker, avhandlingar och vetenskapliga artiklar som rör temat film, och tv. Vid mina sökningar såväl på internet som på det lokala högskolebiblioteket har jag även letat efter material som kopplar dessa två medium till individen, och hur de budskap som förmedlas genom tv och film kan påverka individens värdekonstruktion. Detta för att materialet skall vara relevant och svara mot undersökningens syfte och frågeställningar. ”En litteraturstudie innebär alltså att systematiskt söka, kritiskt granska och därefter sammanställa litteraturen inom ett valt ämne eller problemområde.”[20] Det valda materialet har sökts, och sorterats utifrån relevans, och har sedan sammanställts för att en syntes skall kunna göras och frågeställningarna besvaras. Litteraturen i form av vetenskapliga artiklar, och vetenskapliga avhandlingar har i detta examensarbete utgjort min informationskälla, och de data som framkommer i denna undersökning baseras därför på den valda litteraturen.

2.1.1 Urval

Då jag till detta examensarbete valt att i stor utsträckning använda mig av det lokala högskolebibliotek, (högskolebiblioteket- Linköpings universitet campus Gotland), och den litteratur som finns där, så har mycket av det valda materialet sökts och lånats via detta biblioteks lokala sökfunktioner. Jag har även sökt en del material via internet med hjälp av sökfunktioner så som Google schoolar, Eric, SvePub, Ncom, Libris, Scopus och

[18] Barajas, Forsberg, Wengström. 2013. *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap*. (Författarna och bokförlaget Natur & Kultur, Stockholm) s 43
[19] Ibid. s 43
[20] Ibid. s 31

Diva där jag valt att inrikta mig på forskning rörande medium så som tv och film, och då letat efter material vilket behandlar hur dessa båda medium kan påverka individens värderingssystem. Vid dessa sökningar har jag först gjort en allmän sökning med hjälp av bestämda sökord relevanta för undersökningens syfte och de valda frågeställningarna. De sökord jag valt att använda mig av är media, film, movies, impact, violence, identitet, identity, youth, värdegrund, fostran och skola, detta i olika kombinationer vilka redovisas nedan. Jag har sedan valt att avgränsa sökningarna med hjälp av att filtrera bort för undersökningen irrelevanta ämnesområden och publikationsformer. Träffarna i Google Schoolar resulterade vid de första sökningarna i ett stort antal resultat vilka blev svåra att avgränsa. Vid användningen av övriga mer specificerade sökmotorer har jag använt mig av vissa avgränsningar genom att filtrera bort sökresultat eller begränsa dessa till att omfatta vissa publikationstyper, så som avhandling, bok, kapitel i bok, antologi, fulltext, elektronisk resurs etc. Jag har även begränsat sökningarna vad gäller årtal, (2000-2016, 2005-2016), samt valt att leta efter förhandsgranskade publikationer (peer reviev), på svenska och engelska, där dessa funktioner funnits tillgängliga i sökfältet. Dessa sökningar har resulterat i material av intresse för undersökningen och användbart material till detta examensarbete. Jag har sedan kompletterat dessa träffar med manuella sökningar på bibliotek, där jag läst nyckelord och abstract samt ögnat igenom kapitelrubriker och underrubriker. Jag har i dessa manuella sökningar selekterat och valt ut för undersökningen relevanta publikationer bestående av material/litteratur som behandlar mediers påverkan på barn och ungdomar skolåldern. Jag har även begränsat mig till att söka material på svenska och engelska, samt försökt att begränsa materialet till att innefatta undersökningar som behandlar förhållanden inom de delar av världen där medierna i hög utsträckning är en del av individens vardag, så som de europeiska länderna samt USA.

2.1.2 Sökhistorik

Sökord	Google schoolar	SvePub	Ncom	Diva	Eric	Libris	Scopus
Media* violence*	**155**	**267**	**306**	**366**	**1237**	**1155**	**3,440**
Film* Identitet*	**16 500**	**87**	**63**	**287**	**0**	**729**	**1**
film* identity*	**577 000**	**161**	**229**	**244**	**296**	**2174**	**159**
Youth* violence*	**1 320 000**	**157**	**100**	**194**	**1039**	**699**	**50**
movies* impact*	**146 000**	**24**	**2**	**39**	**81**	**47**	**12**
media* violence* Youth*	**656 000**	**29**	**52**	**26**	**241**	**88**	**12**
Värdegrund*	**13 500**	**305**	**1**	**55**	**0**	**419**	**0**
Värdegrund* fostran* skola*	**4730**	**16**	**0**	**45**	**0**	**14**	**0**

Till detta kommer även att jag gjort så kallade snöbollsurval där jag i litteraturförteckningarna, och under sökningarna på internet funnit titlar som jag ansett

kunde vara av intresse för examensarbetet exempelvis Axelsons artikel *Vernacular Meaning Making* och Cecilia von Feilitzen *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon*.

2.1.3 Presentation av vald litteraturen

Jag kommer här kortfattat presentera den litteratur som analyseras i uppsatsen och varför just denna litteratur kan ses ha relevans för min undersökning.

Då jag valt att undersöka hur medier och medierade budskap kan fungera som stärkande eller undergrävande källor för de värden som skrivs fram i skolans värdegrund, har jag inriktat mig på fallstudier och tidigare forskning som behandlar hur individen påverkas av de budskap som förmedlas via medium som tv, fiktions- och spelfilm. För att behandla området fiktions- och spelfilm har jag valt att använda mig av Tomas Axelson med titeln *Film och mening* där han behandlar området spelfilm. Här har jag även använt mig av två kortare artiklar av Axelson med titlarna *Film och existentiella frågor* samt *Vernacular Meaning Making,* vilka ur olika perspektiv ställer film som resursskapande medium för individen. I avhandlingen *Film och mening* har Axelson med hjälp av enkätundersökningar och intervjumaterial sökt svar på frågan ”om, och i så fall, på vilket sätt och under vilka omständigheter kan film vara en resurs för individers tankar om existentiella frågor?”[21] Axelson tar här upp människors förhållande till spelfilm, och de olika möjligheter som skapas genom spelfilm för individens hantering av egna tankar och idéer om värdefrågor och existentiella frågor. Detta gör Axelson genom att använda sig av både en kvantitativ och kvalitativ metod, och kommer i sina slutsatser fram till att individen genom spelfilm får tillgång till fiktionens värld som resurs för att behandla olika former av existentiella frågor, men även möjligheter till reflektion om de egna värdena, samt tillgång till en idébank där olika former av för individen viktiga livsfrågor kan behandlas.[22]

De båda kortare artiklar jag valt författade av Axelson är *Film och existentiella frågor*, vilket är en empirisk studie där Axelson med hjälp av intervju och enkätundersökningar undersöker människors förhållande till film, och hur film kan fungera som något meningsfullt i människors liv. Det resultat som kommer fram i denna undersökning påvisar att film påverkar människor och berör individen på ett djupt plan, film kan även utgöra en resurs för reflektion i individens vardagliga liv.[23] Den tredje kortare text jag valt att använda mig av författad av Axelson är *Vernacular Meaning Making*. Detta är en studie bestående av enkätundersökningar där öppna frågor rörande filmvanor besvarats. Undersökningen innehåller även av en utvald grupp individer i 20 års ålder som genom djupintervjuer besvarat frågor rörande vilka element i filmer som påverkat, och berört honom eller henne.[24] Detta görs för att undersöka den roll filmer kan ha som del i en meningsskapande process i människors vardagliga liv. De svar Axelson kommer fram till i denna undersökning är att det hos individen sker meningsskapande processer där filmens narrativ, och scener i filmer skapar bearbetningsprocesser i förhållandet mellan den narrativa, fiktiva världen och individens liv utanför fiktionens värld. Film kan på detta sätt ses som en resurs, och en del i en integrationsprocess där innehållet i det filmiska narrativet kommer att bli en del av individens konstruktion, och förståelse av den egna världsbilden.[25]

---

[21] Axelson Tomas. 2008. *Film och mening* (Edita, Västerås) s 18
[22] Ibid. s 233
[23] Axelson Tomas. 2005. *Film och existentiella frågor* (Norrköping) s 2
[24] Axelson Tomas. 2015. *Vernacular Meaning Making* (Nordicom Review 36) s145
[25] Ibid. s 151-154

En Annan författare som behandlar ett för individen meningsskapande förhållande till fiktion är Margareta Rönnberg. I sin debattbok *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* förhåller sig Rönnberg precis som Axelson på ett positivt och i mitt tycke kreativt plan i förhållande till spelfilm och även TV. Rönnberg behandlar på ett strukturerat sätt olika påstådda effekter som följd av medierade budskap, och diskuterar olika former av myter rörande medium som tv och film, och hur dessa på ett negativt sätt har påverkat individer till brott av olika slag. Rönnberg analyserar även de olika moraldebatter vilka med jämna mellanrum flammar upp i Sverige, och plockar där upp olika argument i vilka tv och fiktionsfilm ställts som ansvarig eller skyldig till påverkan på individen i en negativ riktning. Detta argumenterar Rönnberg emot och hävdar att mediedebatten svänger, och med nya medier kommer nya larmrapporter om mediernas påverkan på individen, vilka borde granskas innan de hålls för rätta och riktiga.

Jag har även valt att använda en artikel av Malin Ideland vilken baseras på tidigare forskning samt på enkätundersökningar och intervjumaterial. Ideland behandlar i denna artikel med titeln *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* hur medier och medierade budskap kan påverka individens tänkande och förhållningssätt till samhälleliga frågor, och händelser i det egna livet. I denna forskningsöversikt diskuterar Ideland populärkulturens roll i den offentliga debatten som riskkommunikatör och som moralisk uttolkare. Ideland påvisar även hur filmproducenterna i dagens seriekonstruktioner skapar en fiktiv form av film, där gränserna mellan fiktion och verklighet har blivit allt mera flytande, och det på detta sätt skapas en form av hybrid tv. ”Fiktionen lånar uttryck och form av den dokumentära genren för att skapa trovärdighet, journalistiken av fiktionen för att skapa utrymme för vidare tolkningar av verkligheten. Hybrid-tv befinner sig i gränslandet mellan verklighet och fantasi.”[26] Ideland kommer i denna artikel fram till att den form av hybrid-tv som skapas då narrativet beskriver verkliga händelser i en fiktiv form exempelvis inom sjukvården, med begrepp och situationer som är autentiskt refererande till verkligheten, och som har möjligheter att på ett tillspetsat sätt lyfta problem och moraliska frågor, blir lättare för individen att ta till sig. Detta då narrativet aktualiserar frågor som kan komma att bli verkliga i individens vardag, och det därför upplevs som om det skulle kunna vara händelser vilka skulle kunna inträffa i deras egen vardag.

För att kontrastera till detta positiva och konstruktiva synsätt på media har jag valt att använda mig av Cecilia von Feilitzen *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon*, samt Ellen Wartella, Adriana Olivarez & Nancy Jennings. *Children and Television violence in the united states*. Dessa artiklar är tagna från UNESCOs årsböcker år 1998 och 2010, vilket är antologier och sammanställningar av tidigare forskning, där temat är just medievåldets påverkan på barn och ungdomar. Wartella, Olivarez och Jennings presenterar i sin artikel vilken är tagen från UNESCOs årsbok 1998. *UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen*, resultat från flera olika studier, forskningsartiklar och statistik vilken utgår från ett Amerikanskt perspektiv.
Dessa studier behandlar det våld som visas i form av film och tv-program, olika former av realityshower, dokumentärt material samt nyhetssändningar, och vilka verkningar detta medierade våld kan få i form av efterföljande effekter hos individen. Den roll som tv har i

[26] Ideland Malin. 2005. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* (Norrköping, Sweden) s 2

denna negativa påverkansprocess ses av författarna som viktig att behandla, och de lägger på detta sätt fram forskning som kopplar det medierade våldet med det våld som sker i samhället. Wartella, Olivarez och Jennings kommer fram till att tv presenterar ett övervåld som i flera avseenden påverkar individens förhållningssätt till sina medmänniskor, och det omgivande samhället i en negativ riktning. För att stödja detta påstående lägger de fram forskningsresultat som påvisar sociala inlärningseffekter, kopieringseffekter och ökat aggressivt beteende, rädslor samt olika desensibiliserande effekter hos individer som exponeras för medierat våld.[27]

Feilitzen tar i sin artikel tagen från UNESCOs årsbok 2010 *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon*, upp undersökningar rörande nordiska förhållanden, utifrån en svensk, isländsk, finsk, dansk och norsk kontext, och begränsar sin undersökning till att omfatta film, tv, tv spel, och internet. Hon fokuserar på forskningsresultat som påvisar olika former av negativa effekter, vilka kan uppstå hos individen som följd av, eller som resultat av påverkan från medierat våld. De resultat Feilitzen, kommer fram till är att det går att se tydliga kopplingar mellan det medierade våldet och det våld som finns ute i samhället. Feilitzen hävdar att det hos individen kan skapas effekter som följd av exponering för medierat våld vilka visar sig i form av aggressivt beteende, rädsla, och olika former av felaktiga uppfattningar av det omgivande samhället.[28] Till detta har jag även valt studier gjorda av Saleem, M., & Anderson, C. A. (2012). *The Good, the Bad, and the Ugly*. Utifrån tidigare studier och forskning inom området media och mediepåverkan driver Saleem och Anderson sin huvudtes, vilken vill påvisa hur det sker en maladaptiv[29] påverkan på individens socialisationsprocess då han eller hon exponeras för medierat våld. De gör detta genom att anlägga ett perspektiv där de utgår från risk och skyddsfaktorer, samt genom att ge en psykologisk förklaringsmodell där de påvisar hur individen som exponerar sig för medierat våld på ett direkt eller indirekt sätt lär sig olika beteendemönster från film eller tv. De resultat som Saleem och Anderson presenterar i undersökningen hävdar att det går att se kraftiga effekter på individens socialisationsprocess till följd av exponering av medierat våld.

En annan intressant artikel vilken behandlar den debatt som under lång tid pågått rörande Medier och den påverkan som ses komma från film och tv utifrån tidigare forskning är *On the continuing problems of media effects research* författad av Sonia Livingstone. Livingstone gör en diskuterande analys av tidigare forskningsresultat vilket kan ses som ett inlägg i mediedebatten rörande hur individen påverkas av de intryck han eller hon får till sig genom tv, film. I denna artikel problematiserar och argumenterar Livingstone runt tidigare forskningsresultat inom området film, och den inverkan filmens budskap kan ha på individen. Livingstone diskuterar design av de experiment som gjorts av tidigare forskare, och hur mycket av denna forskning genom sin utformning kommer att ge resultat som pekar mot ett motsatsförhållande vad gäller den påverkan som kommer från tv och film. Här behandlas laboratorieexperiment vilka visar på hur det går att se en effekt av påverkan hos individen, medan fältexperiment visar på ett nollresultat, ingen påverkan på individen. Livingstone diskuterar även det stereotypiserade perspektiv hon anser att denna tidigare undersökta medieforskning har. Resultaten i denna forskning hävdar att medierna ligger som grund för den sociala och mentala påverkan som går att se hos

[27] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 58-61
[28] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon* (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 179
[29] http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=maladaptiv

individen, och bortser från andra former av social påverkan som kan vara viktiga faktorer i hur individen ser på sig själv och sin omgivning. Livingstone kommer i denna artikel inte fram till något tydligt svar rörande huruvida medierade budskap har någon påverkande effekt på individen, utan hävdar istället att mer forskning krävs inom detta område för att tydliga resultat skall kunna påvisas.

Till det teoretiska ramverket i detta examensarbete har jag sökt material som dels är kopplat till media och medierade budskap, men även sökt litteratur som behandlar dagens samhälle, och den påverkan ändrade livsförhållanden kan tänkas få på människan/individen. Därför har jag valt att använda mig av Anthony Giddens bok *Modernitet och självidentitet*, samt John B Thompsons bok *Medierna och moderniteten*. Motiveringen till dessa val är att båda dessa författare behandlar samhällsförändringar som sker i en allt med globaliserad och medialiserad värld. Här ställs detta även i förhållande till individen, och de lokala förhållanden som genom globaliseringen, och medialiseringen genomgår konstruktion och rekonstruktion. Till det teoretiska ramverket har jag även valt att använda mig av Dan P McAdams bok *The stories we live by*. Detta då denna bok kompletterar de båda föregående böckerna med tankar om individens identitetskonstruktion utifrån ett individuellt historisk- nutida- och framtida perspektiv. Dessa tre böcker relaterar alla till de valda fallstudierna, och den forskning jag valt för detta examensarbete. Detta genom att belysa föränderligheter som står att finna i ett allt mer teknikbaserat, medialiserat, globalt influerat och individualiserat samhällsystem den moderna världen idag utgör, och hur individen kan skapa sig ett förhållningssätt till denna värld.

3 Bakgrund och didaktisk koppling

3.1 Religionsämnet.

Religionsämnets roll i detta examensarbete kan jag se som en sammanhållande länk i en kedja av religiösa tillhörigheter som står att finna i dagens skola och samhälle. Den religionsdidaktiska koppling jag vill göra i detta examensarbete mellan film och tv som förmedlare av värdeladdade budskap. Och hur dessa kan påverka eleven i och utanför skolans väggar, detta rör även didaktikens hur, vad och varför frågor. Hur och vad frågan ser jag som dubbel. I detta sammanhang ser jag både möjligheter och risker med medias bild av religioner och kulturers förhållande till sin omvärld. Medierade budskap tror jag kan fungera som diskussionsunderlag inom skolundervisningen, och som skapare av aktuella frågeställningar av lokal och global karaktär. Där kulturella och religiösa konflikter dras upp till ytan för behandling, utifrån ett religionsperspektiv, med skolans värdegrund och de värden som där förmedlas som referenspunkt. Den andra aspekten av hur och vad frågan, är de risker som finns utifall dessa medierade budskap inte får förklaringar, och de då kvarstår oreflekterade eller icke ifrågasatta av skolan. ”olika värden går in i varandra. De kan stödja varandra , men också motverka varandra och leda till värdekonflikter.”[30] Religionsundervisningens roll blir här som skapare av förståelse, och som ett ämne med möjligheter att motverka formandet av förutfattade meningar hos eleven i förhållande till medierade budskap, kulturella och religiösa skillnader, och hur dessa kan beskrivas i olika former av media.

[30] Almen, Furheden, Hartman, Skogar. 2000. *Livstolkning och värdegrund* (Skapande vetande och författarna) s 13

Skolans värdegrund säger att ”Undervisningen ska ta sin utgångspunkt i en samhällssyn som präglas av öppenhet i fråga om livsstilar, livshållningar och människors olikheter samt ge eleverna möjlighet att utveckla en beredskap att förstå och leva i ett samhälle präglat av mångfald.”[31] Här ser jag en viss konflikt i värdegrundstexten då den påvisar att undervisningen skall ta sin utgångspunkt i olikheter. Detta kan jag se som problematiskt då det redan från början pekar på ett vi och dom förhållande, där det finns religioner och kulturer som ses som exotiska och är avvikande från en accepterad normalitet, men även att det finns en problematik med mångfaldsbegreppet som något avvikande eller bekymmersamt att hantera och förhålla sig till. I denna korsning mellan vi och dom, finns religionsämnet. ”Religionsdidaktiken ryms inom den filosofiska hermeneutikens fält, eftersom den ständigt har att göra med växelspelet mellan det egna och det främmande.”[32] Hur läraren inom religionsundervisningen kommer att arbeta med frågorna rörande hur, vad och varför kan därför komma att spela en viktig roll i hur individer från olika kulturell och religiös bakgrund ser på varandra och förstår varandra. Detta blir viktigt då människor såväl inom som utanför skolans värld aldrig är förutsättningslösa i de möten med människor eller händelser som uppstår i livet. ”Vi är alltid präglade av det vi redan lärt oss, vilket betyder att nytt lärande innebär att ifrågasätta vad vi redan trodde att vi viste, eller inte ens viste om att vi trodde.”[33]

Medierna och de medierade budskap som idag i allt högre utsträckning blir källor till information och kunskap tror jag spelar en allt större roll i ungdomars förståelse av andra kulturer och religioner, samt en större roll i en allt mer medierad verklighet och vardag. De bilder som målas upp genom media och medierade budskap kan av eleven uppfattas som främmande och svåra att förstå, och behöver ofta vidare förklaringar där de kan kontextualiseras och preciseras. Detta för att kunna sättas i ett begripligt och rättvisande sammanhang, och inte som många gånger då de förmedlas i form av medierade budskap, tagna ur sitt sammanhang. ”Som lärare är man en vuxen förebild och skyldig att fostra till demokratiska och medmänskliga värden. Och i en alltmer brutaliserad miljö måste man även kunna motivera och försvara dessa värden, eftersom de inte är självklara hos alla,”[34] vilket aktualiserar didaktikens varför fråga. Kopplingen som jag gör i detta examensarbete mellan religionsämnet och mediernas påverkan på individen, blir en koppling där religionsämnet kan ses som resurs och meningsskapare för eleven. ,Men även fungera som ett forum för diskussion och reflektion av olika för individen viktiga värden. De didaktiska frågorna om vad, hur, varför ser jag också som viktiga att aktualisera inom religionsundervisningen för att möjliggöra att förståelse skapas mellan kulturer och religioner i ett religiöst och kulturellt mångfasetterat skolklimat. ”skolan tvingas idag att förhålla sig till en ökad kulturell mångfald och en växande ekonomisk och etnisk polarisering”[35] Vad väljer jag att fokusera inom undervisningen, hur jag gör detta och varför jag väljer att just fokusera på detta specifika område inom just religionsundervisningen blir därför viktiga frågor att reflektera över och förhålla sig till i rollen som lärare.

Religionsämnet och de möjligheter som finns inom detta ämne att behandla etik, moral och andra former av värdefrågor ger möjlighet att skapa förståelse hos eleven.

[31] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 137
[32] Almen, Furheden, Hartman, Skogar. 2000. *Livstolkning och värdegrund* (Skapande vetande och författarna) s 112
[33] Ibid. s 110, 111
[34] Ibid. 104
[35] Ibid. s 15

Värdegrunden säger att ”undervisningen i ämnet religionskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om religioner, livsåskådningar och etiska för-hållningssätt och olika tolkningar när det gäller dessa.”[36] Religionsämnet kan då bli en hjälp att förstå medierade händelser av global och lokal karaktär, samt ett ämnesområde med möjligheter att motverka förutfattade meningar i frågor rörande kultur och religion. Att eleverna får möjligheter att både inhämta faktakunskaper om religioner, och samtidigt uppleva dessa, eller lära båda om, och av religionerna blir en viktig uppgift att hantera inom ramen för den undervisning som bedrivs. Eleverna ”ska ges möjlighet att reflektera över och analysera människors värderingar och trosföreställningar och därigenom utveckla respekt och förståelse för olika sätt att tänka och leva.”[37] Kunskaper om religioner är förutsättningar för att eleven skall kunna lära sig av religionen. Elevens ”egna tankar och värderingar belyses, kompletteras eller utmanas i mötet med alternativa livstolkningar,”[38] vilket i sin tur gör att eleven måste hitta nya sätt att tänka om religionen i fråga. att man tvingas till ett personlighetsutvecklande nytänkande.[39]

Likvärdighetstanken ser jag också som viktig att förhålla sig till inom religionsundervisningen. För att det skall möjliggöras att goda relationer skapas inom skolan och undervisningen blir det viktigt att elevernas bild av andra kulturer och religioner inte kommer på skam eller sätts oförklarade, utifrån medierade perspektiv. De medierade bilder som kan komma att ligga till grund för en elevs uppfattning av en kultur eller religion kan vara vinklade eller färgade av olika åsikter, där de exempelvis generaliseras som våldsamma eller illvilliga mot andra som inte är av samma åsikt. Medierna har makt att förmedla uppfattningar, ideal och värderingar som av många kan uppfattas som rätta och riktiga, och som uppfattas som grundade på fakta i den verkliga världen. Detta ser jag kan bli en form av maktmissbruk där förutfattade meningar lätt skapas och sedan sprids, eller förmedlas vidare ut i samhället och in i skolans värld. För att skapa goda relationer ser jag därför religionsämnet som möjlighetsskapare i detta sammanhang. Där finns möjligheter att som lärare fundera över vad, hur, varför samt för vem frågorna, och på detta sätt komponera en undervisning som strävar efter att i möjligaste mån hitta vägar att ge eleverna möjligheter att mötas, och diskutera över religions och kulturgränserna. Detta för att skapa just tankar om likvärdighet istället för att öka klyftan mellan vi och dom, och för att bryta ner förutfattade meningar som kan uppstå genom mediernas generaliserande bilder av kultur och religion. ”Skolans främsta uppgift med hänsyn till barnens moraliska utveckling är att vara mötesplats, en plats där människor träffas och berör varandras personligheter på ett sådant sätt att det väcker medmänskligt engagemang. Så kan en gemensam värdegrund skapas.”[40]

3.1.1 Skolans värdegrund

Svenska skolans värdegrund kan jag se som nära knutet till skolans fostransuppdrag, och där kopplat till demokratibegreppet, och dess innehåll vilket jag ser som centralt för skolans uppdrag att forma sina elever. Demokratibegreppet kan förvisso se ut på olika sätt beroende av hur individen föredrar att tolka detsamma. Men för min del så vill jag se det som ett i flera avseenden övergripande begrepp inom skolans värld. Den demokrati vi möter i svenska samhället har i mitt tycke en ton av tävlan, och av att individen lägger sitt

[36] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s137
[37] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 137
[38] Almen, Furheden, Hartman, Skogar. 2000. *Livstolkning och värdegrund* (Skapande vetande och författarna) s 117
[39] Ibid. s 117
[40] Ibid. s 39

eget öde i andra människors händer, efter det vi kallar demokratiska val. Detta ser jag inte som en gångbar form av demokrati då det skapar en grupp individer som hela tiden blir de som inte fick rätt, som faller ur dialogen, de som förlorade, vilket jag inte ser har i skolans värld att göra. Detta riktar inte in sig på att se till individen och individens bästa, utan ställer istället vissa individer åt sidan, och beaktar då inte deras tyckande och tänkande. Det kan ses som ett gemensamt arbete att hålla värdegrundsarbetet levande inom skolans värld, där alla inblandade parter skall få möjligheter att komma till uttryck, och aktivt delta i diskussion rörande de värden som skrivs fram i skolans värdegrund. Detta gäller så väl lärare som elever, och även de individer som verkar med och för eleverna exempelvis föräldrar, och övrig skolpersonal. ”öppenhet och respekt måste prägla det mötet, där tankar och erfarenheter byts för ökad förståelse av gemensamma mål i det värdegrundade och värdegrundande arbetet i skolan”[41]

Demokratibegreppet förstår eller tolkar jag som en överordnad form för skolans verksamhet. I detta demokratibegrepp inordnas de olika värden som skrivs fram i värdegrunden vilken jag som lärare har att aktivt och kritiskt förhålla mig till. Ett problem med detta kan jag se vara samhällets dynamiska form och föränderlighet, där skolan delvis skall förmedla grundläggande värden, och samtidigt bygga skolverksamheten på desamma. Skolan skall stå i ett fungerande förhållande till detta utanförliggande samhälle, och kan därför inte se de värderingar som skrivs fram i skolans värdegrund som statiska till sin natur. Utan man får istället fråga sig hur gör vi för att i detta förhållningssätt hitta en dynamik som passar och fungerar inom skolans väggar, och i den verksamhet som bedrivs där i förhållande till ett föränderligt samhällsklimat? Värdegrunden nämner förutom respekt för de mänskliga rättigheterna, aktning för andra människor och deras egenvärde även ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor”[42]. Vad demokrati och dess olika värden innebär, och hur de tolkas av den enskilde individen är just det som måste klargöras för att de skall kunna arbetas med och övas på för att fungera som övergripande former för skolverksamheten.[43] Så viktigt i detta sammanhang blir att förhålla sig till att olika individer såväl lärare som elever och andra inom skolverksamheten har olika begreppsryggsäck med sig från livet. Skolan har idag blivit en arena för globala influenser i form av kunskaper, förförståelse, förutfattade meningar, erfarenheter med mera, vilket påverkar synen på värden, och vad demokratibegreppet kan innebära för den enskilde individen.[44]

Värdena i skolans värdegrund är enligt mig inte heller huggna i sten utan kan eller skall ses som öppna för tolkning, och då tolkningsprocesser pågår så får värdena olika form och kommer till uttryck, eller uppfattas olika av olika individer. Detta kan skapa motsättningar och konflikter i ett kulturellt och religiöst pluralistiskt skol- och samhällsklimat, där olika perspektiv på, och olika bilder av vad som skall inbegripas i demokratibegreppet kommer från de olika idévärldar individen baserar sina åsikter på. ”I en situation där en allt större del av befolkningen har sin bakgrund i andra delar av världen utmanas alltså den svenska värdegrunden, som länge har tagits för given.”[45] Så diskussion om och reflektion runt innebörden av dessa värderingar, och deras olika betydelser beroende av exempelvis sociokulturell bakgrund, religiös tillhörighet, kön eller

[41] Andersson Bo. 2000. *Samhällets demokratiska värdegrund*. (Landskrona) s 13
[42] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[43] Andersson Bo. 2000. *Samhällets demokratiska värdegrund*. (Landskrona) s 49
[44] Ibid. s 23-27
[45] Dahlstedt Magnus & Olson Maria. 2014. *Utbildning, demokrati, medborgarskap* (Falkenberg) s 116

kultur blir därför enligt mig en viktig del för att alla inblandade skall få möjligheter att arbeta i samma riktning inom skolans värdegrundsarbete. Värdegrunden beskriver exempelvis att undervisningen inom skolverksamheten skall utgå från ett *gemensamt kulturarv* för att stärka den etik som framskrivs i skolans värdegrund. Detta baseras på att skolverksamheten skall vila på värden som medmänsklighet, förståelse, saklighet och allsidighet, möjligheter till en likvärdig utbildning, samt olika för individen viktiga skyldigheter och rättigheter.[46] De värden som skrivs fram i värdegrunden som grundläggande, förutsätter därför enligt mig att dessa värden är just grundläggande för alla. Detta ser jag som problematiskt i dagens kulturellt och religiöst pluraliserade samhälls- och skolsystem, då dessa värden i alla avseenden kanske inte ses som självklara i en människas liv, och i de interpersonella relationer som finns på skolarenan. De skillnader som står att finna i den mångfald av bakgrunder olika elever lever sina liv i förhållande till, grundar inom skolverksamheten för att det självklara accepterandet av värdena i skolans värdegrund kan bli problematiskt. Hur skall exempelvis ett gemensamt kulturarv kunna se ut för att som värdegrunden beskriver det kunna stärka ”förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.”[47] Beskriver värdegrunden vårt gemensamma kulturarv som baserat på kristen tradition och västerländsk humanism, så blir gemensamhetsbegreppet motsägelsefullt och svårt att hålla för gällande i ett religiöst och kulturellt pluralistiskt skolklimat.

Motstridiga värderingar i skolan och de olika spänningsfält som finns mellan olika värden och värderingar inom verksamheten kan därför fokuseras, och borde fokuseras, då elever med olika bakgrunder anser olika värderingar som de rätta eller de orätta. Eleverna handlar och verkar i överenstämmelse med det de tror och anser vara rätt i en viss situation, eller i ett visst sammanhang. Eleven har ett mål och en mening med sina handlingar som grundar sig på värderingar om vad som för honom eller henne är rätt eller fel, ont eller gott i livet, och frågor uppstår om vad som skall tolereras i förhållandet till en annan människa? Eller hur det egna ansvaret för andra människor kan eller skall ut inom skolan? Detta ser jag som en del av de områden där värdegrunden, och det demokratibegrepp som framskrivs där i form av grundläggande värderingar och dygder kan bli konfliktladdade begrepp, istället för en form för ett i alla avseenden, för alla individer/elever fungerande värderingssystem. Här tydliggörs också ett av de områden där jag som lärare själv ställs inför ett tolkningsarbete där jag måste förhålla mig till värdena eleven bär med sig, i förhållande till värdegrunden som skolan skall vila på. Vad tolkar jag som rätt och fel i sammanhanget, vad skall jag placera min egen åsikt, och vad grundar jag min egen åsikt på i förhållandet till eleven, föräldern eller kollegan?

4. Teoretiskt ramverk

Detta teoretiska ramverk presenterar tankar om individens uppfattning av verkligheten, samt hur han eller hon i ett föränderligt, och globaliserat samhällsklimat där media spelar en stor roll, komponerar sig själv och sitt jag. Detta sker på ett reflexivt och engagerat sätt där individen väver samman medierade intryck, tidigare erfarenheter och kunskaper för att passa in i den egna samtiden och livssituationen.

4.1 Distansering i rum och tid

Förr i tiden lärde man sin historia via lokala muntliga traditioner, och begränsades därför av rumslig och tidslig orörlighet. Detta har idag förändrats i och med de olika medium

[46] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5, 6
[47] Skolverket 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5

människan får tillgång till genom medieindustrin. Detta skapar en kombinerad förståelseprocess hos dagens människor, där då, nu och de rumsliga begränsningarna blivit mera flytande. Vi får idag möjlighet att ösa ur ett allt rikare hav av medierade symboliska former, och på detta sätt också möjlighet att komplettera de traditionellt viktiga muntliga traditionen, och kommunikation ansikte mot ansikte med nytt av medieindustrin förmedlat symboliskt material.[48] Dagens kommunikation kan ske över långa avstånd i tiden och i rummet med hjälp av tekniska medium. I denna form av kommunikation överträds de tidigare begränsningar som funnits i den kommunikation som skett ansikte mot ansikte, och även begränsningar i form av transporter av meddelanden vilka tog lång tid. Vi kan idag sträcka oss ut och uppleva händelser utanför de fysiskt bindande tidsliga och rumsliga ramarna, vilket gjort att det sociala livets dimensioner fått en annan karaktär.[49]

4.1.1 Tre interaktionsformer

Interaktion ansikte mot ansikte
Kontexten i detta interaktionssätt består främst av samtidig närvaro i tiden och i rummet. Här interagerar individerna dialogiskt öga mot öga på en bestämd plats vid en bestämd tid. Detta är ett dubbelriktat flöde av information där kommunikationsmottagaren har möjlighet att svara producenten, och producenten tar emot de budskap från mottagare som riktar sig mot denne.[50]

Medierad interaktion
I denna form av interaktion är människan beroende av någon form av tekniskt medium så som en telefon, papper eller elektromagnetiska vågor. Med hjälp av detta sätt att interagera kan information och symboliskt innehåll förmedlas till individer som är avlägsna i rummet och tiden eller både ock. Deltagarna i denna interaktionsform är dock fysiskt åtskilda i rum och tid och har därför inte samma rumsliga och tidsliga referenssystem vilket gör att medierad interaktion saknar symboliska signaler i form av gester och ansiktsuttryck med mera, som annars kan ha påverkat det budskap som skickas mellan producent och mottagare.[51]

Medierad kvasiinteraktion
Denna form av interaktion är monologisk till sin karaktär. Den består av sådant som radio-outsändningar, tidningar och böcker etcetera. I denna form av interaktion finns inte någon specifik mottagare av det medierade budskapet, utan interaktionsformen definieras som masskommunikation vilken sträcker sig över såväl rummet och tiden.[52]

4.1.2 Det globalas påverkan på det lokala
I ett allt mer medialiserat och forcerat högmodernt samhällsystem har det skett en ökning av den inverkan globala händelsers får på lokala och individuella kontexterna, och därmed också inverkan på det egna självet.[53] I denna process spelar traditionernas betydelse och förändring av synen på dessa traditioner roll, vilket påverkar individens konstruktion av sitt liv och sitt jag. I och med ett ökat globalt pluraliserat inflöde av

[48] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 48, 49
[49] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) Thompson s 45
[50] Ibid. s 108
[51] Ibid. s 109, 110
[52] Ibid. s 110
[53] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 13

valmöjligheter in i traditionella samhällsystem, ser individens förutsättningar för konstruktion av den egna identiteten och de egna värderingarna annorlunda ut idag än vad den gjort tidigare i historien. Det finns idag till skillnad från i tidigare samhällsystem, ett större utbud av auktoriteter som gör sig hörda. Det finns även flera vägar att välja för individen i ett allt öppnare samhällsklimat, vilket påverkar de livsval individen gör då han eller hon konstruerar sin identitet och ordnar sina dagliga aktiviteter.[54] Självidentiteten får idag en reflexivt organiserande form, där individen beräknar vardagens olika risker, filtrerar möjligheter och val som ges till individen av den expertis som dagens medialiserade och globaliserade värld erbjuder. Detta ställer därmed också allt högre krav på den enskilda individen och dennes konstruktion av värderingar och det egna jaget, då de traditionella systemen tappar kraft, betydelse och därmed också mening, och ersätts av globala influenser och valmöjligheter.

4.1.3 Symboliskt material

I människans jagbildningsprocess är det ett symboliskt material som kommer att utgöra delarna i den väv som konstruerar bilden av det egna jaget, och den egna personliga berättelsen i form av självidentiteten.[55] Denna konstruktionsprocess är inte till sin natur statisk, utan genomgår under en livstid ständiga förändringar. Den omdanas därför efterhand individen får tillgång till nytt symboliskt material, innehållande nya värderingar och nya influenser, samt efterhand det i individens liv inträffar händelser som ger honom eller henne nya erfarenheter. Individen bygger på detta sätt och med hjälp av ett symboliskt material som han eller hon förfogar över en sammanhängande historia om sig själv. Denna historia beskriver vem individen är utifrån en konstruerad bild av historien, och ger samtidigt individen en uppfattning om hur framtiden kan komma att se ut.[56]

4.1.4 Det reflexiva självets projekt

Det reflexiva självet är ett begrepp vilket behandlar hur individen bygger en berättelse om den egna identiteten i ett modernt samhälle med egenskaper som både förenar och fragmentiserar. Detta är en berättelse som skapas i ett relationsförhållande till individens omvärld, de händelser och intryck han eller hon får från det omgivande samhället, och de individer som finns i individens omgivning. Det reflexiva självets projekt fungerar därför som ett ständigt pågående process, där individen på ett reflexivt sätt i förhållandet till samhället, sin omvärld, de lokala och globala förändringar som sker måste konstruera, rekonstruera och bevara den individuella identitetsberättelsen.[57] För att denna jagberättelse skall bli meningsfull för individen så kräver det också att det hos individen skapas en inre autencitet, eller en ram av grundläggande tillit med vars hjälp livsförloppet kan förstås som en enhet mot bakgrund av skiftande sociala händelser. ”En reflexivt strukturerad självberättelse gör det möjligt att skapa sammanhang i det avgränsade livsförloppet under föränderliga yttre villkor.”[58]

4.2 Symbolisk makt

Olika symboliska former kan fungera som meningsbärare hos individen. När dessa symboliska former produceras, förmedlas och mottas skapas symbolisk makt. Detta är en form av kommunikation som ständigt pågår, och som människor i sitt dagliga liv är involverade i då de uttrycker sig, och samtidigt tolkar andra människors uttryckta

[54] Ibid. s 13, 14
[55] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 260, 261.
[56] Ibid. s 261
[57] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 254
[58] Ibid. s 254

meningsfulla symboliska former. Det sker alltså ett ständigt informationsutbyte och kommunikation mellan individer i olika positioner på olika interaktionsfält, där individen med hjälp av produktion och förmedlingen av symboliska former kan gripa in i och påverka hur händelser utvecklar sig.[59] De olika positioner individerna har på olika interaktionsfält kan också institutionaliseras, och därmed få stabilitet. Detta sker genom att ”de blir en del av en relativt stabil anhopning av regler, resurser och sociala relationer.”[60] Dessa binds genom institutionaliseringen samman, antar en bestämd form och får en relativ tidslig och rumslig varaktighet och utsträckning, detta för att kunna fungera som resurs för att uppnå övergripande mål. Här kan exempelvis skolan eller religiösa institutioner tas som exempel, då dessa under lång tid varit producenter och förmedlare av olika bestämda former av symboliskt material.[61]

4.2.1 Den personliga myten

Att skapa en personlig myt är att skapa en personlig historia genom att samla sin värd och sitt jag till något meningsfullt. Dessa personliga myter är något som skapas och formas genom individens hela levnadstid. Det börjar vid unga år då individen samlar på sig olika intryck från sin omgivning i former av uppfattningar om gott och ont, gud, djävulen den onda häxan mm. Genom detta samlande skapas en bakgrundsbild vilken kommer att få fundamental betydelse i individens fortsatta liv, och kommer att fungera som ett stöd att falla tillbaka på när individen utsätts för problem.[62] Den personliga myten är föränderlig till sin natur, den genomgår konstruktion och rekonstruktion på både ett medvetet och omedvetet plan genom individens liv. Uppdraget att konstruera myten blir ett sätt att skapa en historia om jaget, förståelse om oss själva, vem vi är och förståelse för den värld vi lever i där individen rekonstruerar gången tid utifrån de föreställningar han eller hon har om hur framtiden kan komma att se ut.[63] Den konstruktion som individen gör av det egna jaget strävar då efter att skapa en helhet och en överensstämmande komplett historia om hur och varför livet blev som det blev.[64]

4.2.2 Ideologi som grund för identitetsskapande

Människan identitet påverkas av trosföreställningar, normer och värderingar vilka tillsammans bildar ideologier. De ideologier som anammas av individen bygger den egna identiteten, och placerar honom eller henne i en specifik kontext där den egna personliga myten växer fram, som en meningsskapande del av identitetsarbetet.[65] I det ideologiska sökandet som pågår hos individen ställs värden som rätt mot fel, ont mot gott och sant mot osant för att utröna hur världen omkring är beskaffad, men fungerar även som en del av utforskandet för att skapa självinsikt. Genom förståelse om livets mening, religioners roll, politikens roll och förståelse för det omgivande samhället kan dessa befästas som sanna och rätta. Genom att hitta de för individen sanna och rätta ideologierna skapar han eller hon samtidigt sin identitet, och en kontext för den personliga myten och den personliga historien att existera och utvecklas i.[66] Individen måsta alltså skapa en förståelse för världen omkring sig, och förstå dess funktioner för att få möjlighet att förankra den egna identiteten, och den personliga myten i ideologiska sanningar.[67]

---

[59] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 27, 28
[60] Ibid. s 22
[61] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 28
[62] McAdams Dan P. 1993. *The stories we live by* (1. ed. New York, N.Y.: W. Morrow) s 36
[63] Ibid. s 53
[64] Ibid. s 102
[65] Ibid. s 81
[66] Ibid. s 81
[67] Ibid. s 84

4.2.3 Huvudsakliga teoretiska drag

De huvudsakliga teoretiska drag som Giddens och Thompson framför består i att individen i dagens medierade samhälle, i högre utsträckning än i tidigare samhällsystem nu måste lita till sig själv när det gäller att konstruera och forma sitt liv, sina värderingssystem sin identitet och sitt jag. Detta har flera orsaker vilka kan härledas till medias utveckling och spridning, men även till möjligheterna för symboliska budskap att röra sig i rummet och tiden, oberoende av de tidsliga och rumsliga aspekter som tidigare i historien varit grunden för interaktionen mellan individerna. De tidigare auktoriteter som suttit på den symboliska makt som varit viktig för de sociala systemens konstruktion, har i dag i allt högre omfattning också ersatts av olika former av medierade symbolsystem. De tankar McAdams tillför i detta teoretiska ramverk vill jag ta med som en förklaringsmodell till hur individen genom konstruktion och rekonstruktion, med hjälp av intryck utifrån och utifrån den personliga historien skapar en helhetsbild av det egna jaget. I detta finns tankar om värden såsom ont och gott, rätt och fel, samt vad som kan ligga som motiverande faktorer i en människas liv och livsval. I kommande kapitel skall jag med hjälp av detta teoretiska ramverk undersöka mina frågeställningar.

5. Analys

I den följande analysen kommer jag att undersöka forskning som behandlar tv och film, och i detta material söka ringa in svaren på mina frågeställningar.

5.1 Mina frågeställningar

De två frågeställningar detta examensarbete har till syfte att besvara är för det första på vilket sätt medierade budskap kan förstärka den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument? Och för det andra på vilket sätt medierade budskap kan fungera undergrävande för den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument?

Frågeställning 1. På vilket sätt kan medierade budskap förstärka den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument?

5.1.1 Tv och Spelfilm som resurs för individens värdeformering

Axelson beskriver hur människor med hjälp av spelfilmfilm, och de starka filmupplevelser individen kan få då han eller hon ser på spelfilm får möjligheter att på ett djupare plan reflektera över olika värden i livet samt över olika existentiella frågor. Film beskrivs av Axelson som ”en viktig källa till upplevelser och reflektioner om tillvaron.”[68] Filmen som medium bidrar till att startar olika ”kognitiva – och känslo-mässiga – processer på meningsnivåer av omfattande personlig betydelse.”[69] Individen får alltså möjligheter att med film som resurs och idékälla fundera över olika moralfrågor, och på detta sätt skapa sig viktiga ideal i livet, vilka kan fungera som riktlinjer för individens fortsatta liv.[70] Axelson stöds här av Ideland som hävdar att ”film kan fungera både som en utgångspunkt för samtal och som känsloväckare.”[71] Denna process som beskrivs kan förstås som ett bränsle eller som en motiverande faktor för individen till att

[68] Axelson Tomas. 2005. *Film och existentiella frågor* (Norrköping) s 2
[69] Axelson Tomas. 2008. *Film och mening* (Edita, Västerås) s 226
[70] Ibid. s 227
[71] Ideland Malin. 2005. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* (Norrköping, Sweden) s 455

skapa förändring. Detta då spelfilmen ”kan innefatta gestaltningar av centrala existentiella frågor som hos individer förstärker och förankrar föreställningar om livets mening, skuld och ansvar samt moraliska ideal att leva efter i sitt liv här och nu.”[72] Individen kan enligt Axelson med hjälp av film och fiktiva medierade budskap falla in i, och resonera om problem och tankar som berör det egna jaget, identiteten och den egna existensen. Filmen blir en resurs för individen att tillgå, och som aktivt deltar i individens bearbetning av existentiella frågor.[73] Ideland hävdar här att ”Känslor lyfts upp till ytan och den fiktiva berättelsen kopplas samman med den reella världen. Problematiken i filmen överförs på verkligheten.”[74] Filmnarrativet sätts här i förhållande till en utanförvärld, där individen skall fylla en plats, och inta en rad olika roller i det vardagliga livet såsom exempelvis de arenor fritiden, hemmet och skolan utgör.

Utifrån ett perspektiv där spelfilm eller fictionfilm kan fungera som en trigger för individens eget tänkande, och som en resurs med möjligheter till förändring på ett individuellt plan, kan detta förstås som en möjlig resurs inom skolan och skolvärlden. Axelson menar att de filmiska narrativen kan ses som moraliska guider vilka har potentialen att hos individen fungera som en form av ”moralisk vägledning, men även delge fängslande eller förtrollande upplevelser om hur livet skulle kunna vara.”[75] Människan behandlar enligt Axelson på ett kreativt och lekfullt sätt de symboliska och metaforiska budskap som förmedlas via filmen. De processer som sker hos individen ses därför som meningsskapande,[76] då de möjliggör reflektion över etiska och moraliska frågeställningar. Att spelfilm påverkar och möjliggör förändring hos individen kan också ses som en respons på de reflexiva processer Giddens diskuterar då han beskriver det reflexiva självet som projekt. Här finns det enligt Giddens ett system av funktioner hos människan som sållar och sorterar intryck på ett reflexivt sätt, och som på ett både medvetet och omedvetet plan griper in i individens vardagliga liv. Giddens beskriver detta som en skapandeprocess där förändringen av självidentiteten och självidentitetens berättelse måste stå i ett reflexivt förhållande till omvärlden och det sociala livet i dagens samhälle, ett samhälle som till sin natur är föränderligt både på ett lokalt och på ett globalt plan.[77] En av skolans uppgifter är i detta sammanhang att ”bidra till att elever får en identitet som kan relateras till inte bara det specifikt svenska utan också det nordiska, det europeiska och ytterst det globala.”[78]

Att i skolans verksamhet då kunna använda sig av film som resurs för kunskap, förståelse och reflektion över andra människors liv och livsförhållanden i förhållande till demokratiska och humanistiska värderingar, kan därför ses som en möjlighet. Ideland hävdar att ”i fiktionen kan moraliska budskap spetsas till eftersom mediet vare sig gör anspråk på att berätta sanningen eller företräda någon specifik instans.”[79] Det kan även vara ett sätt att skapa vägar för nya perspektiv och ökad förståelse hos eleven för andra människor, andra kulturer än den egna, samt olika livsstilar vilka samexisterar i dagens allt mer mångkulturella samhälle. Ideland hävdar här att ”Genom att leva sig in i och relatera till

[72] Axelson Tomas. 2008. *Film och mening* (Edita, Västerås) s 233
[73] Axelson Tomas. 2005. *Film och existentiella frågor* (Norrköping) s 2
[74] Ideland Malin. 2005. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* (Norrköping, Sweden) s 455
[75] Axelson Tomas. 2015. *Vernacular Meaning Making* (Nordicom Review 36) s 144 (min översättning)
[76] Ibid. s 144
[77] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 254
[78] Skolverket. 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[79] Ideland Malin. 2005. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* (Norrköping, Sweden) s 457

rollfigurernas liv och leverne kan tittarna diskutera känsliga frågor, inte minst i fråga om relationer.”[80] I ett utsträckt perspektiv kan samhället förstås som en produkt av de värderingar individen delges och tar till sig i form av olika symboliska och medierade budskap. I detta sammanhang kan skolan spela en stor roll som producent och förmedlare av goda värderingar och ideal, då skolan med värdegrunden som ankare skall ”förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.[81] Vidare säger värdegrunden att ”I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.[82] Mediers roll i förmedling av värden och ideal diskuteras vidare av Axelson då han hävdar att spelfilm kan fungera som ett alternativ till andra för individen viktiga sociala resurser vilket även behandlas av Ideland. Ideland beskriver detta som att individen när han eller hon ser på film får möjlighet att identifiera sig med olika rollfigurer, och med hjälp av dessa vrida och vända på olika moraliska frågeställningar, problem, och åsikter.[83] Filmens fiktiva värld kommer då att fungera som ett socialt kompletterande medium, och som resurs för reflektion och bearbetning av de egna värdena.

Mediumet spelfilm kan också fungera som en fiktiv plats för individen att återkomma till, och som en resurs för individen med möjligheter att laborera och reflektera över det egna livet och den egna individen, samt den egna rollen i samhället och världen. De upplevelser som filmen och nyckelkaraktärerna i filmens fiktiva värld ger, och de intryck individen får av starka filmupplevelser ses av Axelson som ”en möjlig resurs för förmedling, förankring och fördjupning av flera humanistiska ideal, om individens ansvar för medmänniskor, solidaritetens och vänskapens principer, men också ideal om självuppoffring för kollektivets bästa.”[84] Axelson tar också upp spelfilmen som ett medium tillsammans med andra former av medier såsom böcker, musik, dataspel och serietidningar, vilka kan bidra till att individen skapar sig en uppfattning om den värld han eller hon lever i, och förståelse för den egna existensen och dess villkor.[85] Detta sker i ett förhållande mellan extra-text och intra-text där ett narrativ ligger till grund för hur individen på ett reflexivt sätt tar filmens berättelser, de erfarenheter den förmedlar, och sedan applicerar detta på händelser och omständigheter den egna vardagen.[86] Det skapas enligt Axelson ett känslomässigt, empatiskt engagemang mellan åskådaren och personer i det filmiska narrativet i form av en tankemässig förflyttning mellan fiktionens värld och vardagens verklighet.[87] I detta förhållande utvärderar åskådaren ”huvudpersonens moraliska beteende mot bakgrund av sin egen världsbild och subjektiva idéer om vad som är viktigt i livet. "[88] Dessa olika egenskaper som här tillskrivs spelfilmen ligger i linje med de tankar om förmedling av värden som skrivs fram i skolans värdegrund. Detta tolkar jag som att spelfilm kan fungera som en resurs, och som ett förstärkande komplement till skolans värdegrund.

[80] Ibid. s 456
[81] Skolverket. 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[82] Skolverket. 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[83] Ideland Malin. 2005. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* (Norrköping, Sweden) s 456
[84] Axelson Tomas. 2008. *Film och mening* (Edita, Västerås) s 230
[85] Ibid. s 224
[86] Axelson Tomas. 2015. *Vernacular Meaning Making* (Nordicom Review 36) s 145
[87] Ibid. s 147
[88] Ibid. s 147

Tv är ett medium som diskuterats och undersökts under lång tid. Detta medium har diskuterats som anledning till skadliga verkningar på individen, individens identitet, liv och livsstil då det är ett medium som förmedlar våld ut i samhället, genom filmer, dokumentärer, nyheter, serier med mera. Rönnbergs tankar om tv och film argumenterar emot dessa olika teorier och sammanfaller delvis med det resonemang om spelfilm som drivs av Axelson m.fl. Ideland hävdar bland annat att populärkulturen i dagens samhälle har ”möjlighet att väcka känslor, skapa utrymme för identifikation, ställa moraliska frågor och förmedla kulturella normer.”[89] Rönnberg skriver vidare att tv mediumet skapar möjligheter till reflektion ”tv – tittande medger mer än de flesta andra, mer uppslukande, vardagliga situationer just reflektion.”[90] Rönnberg för fram tankar om att filmer och tv-tittande har möjlighet att påverka individens värderingssystem, och menar att individen genom dessa medier ges möjligheter att få belägg för sina värderingar eller få dessa ifrågasatta. Men även genom att använda mediumet tv få möjligheter att bryta dessa värden, och reflektera över dem ”en smula på distans.”[91] Thompson menar att när symboler som förmedlas av media på ett reflexivt sätt inlemmas i det egna jagblidningsprojektet kan det ideologiska budskap som förmedlas påverka individen på ett kraftfullt sätt, och få en präglande effekt på jaget.[92] Värden kan alltså förmedlas och förankras hos individen genom olika former av media och medierade budskap. Dessa etiska och moraliska värderingar som förmedlas genom tv-mediet, betecknar Rönnberg som många gånger hypermoraliska.[93] Detta medför också att individen som åskådare genom olika känsloprocesser formar uppfattningar om gott och ont, om bra och dåligt, tankar om vad som kan ses som rätt eller fel i olika situationer.[94] Det sker alltså en internaliseringsprocess hos individen där han eller hon gör de medierade budskapen till sina egna, och utifrån dessa även skapar sig uppfattningar om sig själv, andra människor, den egna historien och hur man passar in i världen.[95]

Sensmoral är ett begrepp som under lång tid använts i olika former av medierade budskap. Det finns då i historien en inneboende moralisk mening eller inneboende lärdom vilken hävdar att så här eller så här är det. Detta är ett område som behandlas av Rönnberg, där hon hävdar att filmer som förmedlar våld och våldshandlingar i den ena eller andra formen också ofta innehåller just en form av sensmoral. Det kan vara sådant som att ”sanningen vinner till slut, ärlighet varar längst, godheten besegrar ondskan.”[96] Men de behandlar även moraliska frågor som rör frihet och rättvisa, omtanke, omsorg och frågor om människans värde. Tv-våldet och den debatt som pågått runt detta ämne hävdar däremot att dessa värderingar inte förmedlas genom tv och det våld som visas där. Detta våld har också ansetts vara meningslöst och en källa till fördärv för den egna individens identitetsprocesser, samt sociala kompetensutveckling. Detta tas av Rönnberg upp ur ett mönsterbrytande perspektiv.

---

[89] Ideland Malin. 2005. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten* (Norrköping, Sweden) s 457
[90] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 10
[91] Ibid. s 9
[92] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 256
[93] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 8
[94] Ibid. s 9
[95] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 17
[96] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 8

Här ses det medierade våldet istället som en källa till reflektion och bearbetning av de egna värdena hos individen, och ses snarare som en tillgång än som en destruktivt verkande kraft, ”inte sällan uttrycker människor sin avsky för det meningslösa våldet i medierna. Men något menings-löst våld, d v s utan specifikt syfte eller sammanhang, förekommer helt enkelt inte.”[97] Istället visar filmerna ofta på de val som görs för att lag, ordning och rätt skall kunna upprätthållas. Vad måste samhället göra för att friden skall kunna bevaras? Vilka val står de inför? Antingen så tar onda skurkar över hela staden, och det blir ett laglöst samhälle, eller så tar medborgarna till vapen och värjer sig i syfte att bevara friden, ”detta är de begrundanden som dessa filmer ytterst tematiserar.”[98] Sensmoralen antyder att skurken eller förövaren alltid fångas till sist, lagen i samhället återställs och de svaga beskyddas mot odemokratiskt handlande människor. Den symboliska form av makt som förmedlas i dessa medierade budskap får därför en meningsskapande funktion för individen, då narrativen förmedlar demokratiska värderingar rörande samhällets grund. Dessa filmer eller tv-serier säger Rönnberg innehåller ”en tydlig moralisk dikotomi som går i borgen för att illasinnad aggression och angrepp är dömda att misslyckas.”[99] Utifrån ett värdegrundsperspektiv kan därför även olika filmiska narrativ med våldsinslag fungera som en värdestärkande resurs för individen att tillgå då det påvisar att goda humanistiska och demokratiska värderingar lönar sig.

Rönnberg menar vidare att samhället och samhällets lagar ytterst vilar på olika former av våld, och att detta är en accepterad form av rättsuppehållande våld, som i förlängningen av gemene man kan ses som moraliskt försvarbart. De filmer som innehåller våld och våldsscener behandlar och problematiserar därför ofta de olika ställningstaganden som görs då denna form av accepterat våld används. I vilka situationer kan våldet då betraktas som legitimt, och berättigat kan man fråga sig? Rönnberg hävdar att de olika hjältar eller fiktiva karaktärer som ofta uppmålas som aggressiva eller uppviglare till våld, agerar på detta sätt i sina försök att upprätthålla goda etiska och moraliska värderingar. De tar till våld då fara hotar, och eller då ”en grupp, ett samhälle eller hela civilisationen hotas till sin existens”[100] Hjältar av detta slag kan ses som idealbilder, där han eller hon beskrivs ge uttryck för hypermoraliska värderingar. Här finns också ofta ett ansvarskännande som får en viktig roll i motivet för våldet. Hjälten ger på detta om än extrema sätt uttryck för olika grundvärderingar som finns i samhället. Detta sätter också åskådaren i en roll där han eller hon kommer att fungera som bedömare av karaktärerna i fråga, och huruvida deras handlingar kan ses som rätta och sanna eller onda och felaktiga. Detta påvisar även en reflexiv behandling av det medierade budskapet hos individen, då det startar en tolkningsprocess. Detta är en process där det egna värderingssystemen sätts i verksamhet, och får funktionen som referens till det budskap som förmedlats genom filmens narrativ.[101] Någonstans strävar filmer med våldsamma inslag efter att i slutändan återställa lugnet i samhället, och få ett tillfälligt förvirrat och våldsamt kaos att återgå till normalitet.[102]

---

[97] Ibid. s 8
[98] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 189
[99] Ibid. s 185
[100] Ibid. s 188
[101] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 59
[102] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 186

Tv och film kan också kopplas till individens värdeformande processer då individen gör ställningstaganden angående vad han eller hon anser vara rätt eller fel i det narrativ som visas. Det möjliggörs då medierna arbetar genom att sätta upp etiska och moraliska frågetecken i det filmiska narrativet, och många gånger även använder sig av olika former av konfliktsituationer.[103] I de berättelser som visas startar detta en process hos tittaren där de egna värderingssystemen sätts i verksamhet. Här har de personliga känslomässiga beröringspunkterna betydelse då individen reagerar genom att bedöma handlingar som bra eller dåliga, onda eller goda, och det blir på detta sätt en del av ett sökande efter sanningar i individens livsvärld. Detta är ett identitetsarbete som enligt McAdams kommer att ligga till grund för hur individen uppfattar och förstår både sig själv, samhället och världen omkring sig.[104] I förlängningen kan detta förstås som att medier och medierade budskap kan hjälpa till att förankra värderingar hos individen. Detta genom att de intryck individen får genom tv mediet införlivas i det egna tänkandet. Detta sker även då individen genom en reflexiv process sätter dessa narrativa intryck mot de egna övertygelserna och de egna idealen, ideal som redan existerar i hans eller hennes tankevärld. Medierade budskap kan alltså enligt Axelson och Rönnberg förmedla moraliskt goda egenskaper. De har också potential att i individens liv, genom spelfilm eller tv skapa känslomässig delaktighet för de individer eller karaktärer som visas och ingår i det filmiska narrativet.

Våldsam lek och aggressivt beteende är ett område som ofta skylls på det medierade våldet, vilket Rönnberg behandlar. Rönnberg påvisar istället för negativa effekter av det medierade våldet de positiva effekterna. Detta sker i form av våldsamma lekar hos barn utifrån ett perspektiv där leken, ”för det är så hon beskriver det” kan fungera konstruktivt, och som en resurs för individen i den egna identitetsprocessen. Rönnberg hävdar att den lek som kan ses som aggressiv ofta hos pojkar, även resulterar i vissa positiva effekter relaterade till media och medierat våld. Här tar Rönnberg upp olika former av biofysiska/fysiologiska, psykologiska och sociala effekter,[105] där mediumet tv kan få funktionen av tränare för individen i hans eller hennes sociala och moraliska tänkande. Här får individen genom att se på tv tillgång till teman och ideal som sedan genom leken kan förkroppsligas, och på detta sätt bearbetas. Giddens säger att ”förmedlade erfarenheter har allt sedan skriftspråkets begynnelse påverkat både självidentiteten och den grundläggande organiseringen av sociala relationer.”[106] Tv förmedlar på detta sätt erfarenhetspaket som sedan bearbetas utifrån fantasin, och utageras genom olika former av lek. Det påvisar att de processer som pågår utifrån de bilder medierade budskap förmedlar inte så att säga sväljs med hull och hår av mottagaren, utan istället bearbetas. ”genom tillägnelse av symboliskt material kan individen inta en viss distans till sina vardagliga villkor, inte bokstavligen men symboliskt, i fantasin och genom ombud.”[107] Individen får andra input som skiljer sig från den egna vardagens livsvillkor. I detta fall blir leken med fantasins hjälp en plats för individen att återkomma till för att finslipa de egna värdena och den sociala kompetensen.

Rönnberg menar att barn i dagens samhälle har en ökad förmåga att decentrera sig själva, sina perspektiv och sina åsikter i en högre utsträckning än tidigare, vilken är en effekt av

[103] Ibid. s 12
[104] McAdams Dan P. 1993. *The stories we live by* (1. ed. New York, N.Y.: W. Morrow) s 81
[105] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 272
[106] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 13
[107] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 219

tv-tittande, ”denna eventuellt TV-orsakade förmåga att överge en egocentrerad position underlättar troligen även ett s.k. prosocialt handlande som är mera hänsynsfullt och omtänksamt beträffande andra.”[108] Thompson säger att individen när ett symboliskt budskap förmedlas, griper tag i budskapet och dess meningsfulla innehåll och gör sedan detta budskap till sitt eget, assimilerar det och infogar medvetet eller omedvetet detta i sitt livsmönster. Det innebär att mottagaren av ett mediebudskap också genomgår självbildning, och självförståelseprocesser då budskapen startar processer som påverkar individens förståelse om sig själva och andra.[109] Delaktighet och förståelse för andra människor är förmågor hos eleven som skall odlas av skolan, och som skrivs fram i skolans värdegrund, ”Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse.”[110] Detta kan förstås som förmågor hos eleven vilka är tänkta att arbeta i en riktning mot ett mera demokratiskt sätt att tänka angående medmänniskan, och som förmågor vilka kan fungera som verktyg att använda när det gäller att bryta ner förutfattade meningar hos eleven. Detta kan även ses som viktiga egenskaper för individen att ha med sig i dagens föränderliga samhällsystem, där kulturer, livsstilar, religioner och individuella åsikter tillkommer, sammanblandas, samexisterar men också antar nya former. Kan då sådana förmågor stärkas genom tv och film, och genom de berättelser som där förmedlas? Om så är fallet så ser jag i detta en del av svaret på min första frågeställning, och att dessa medium därför kan ses har en förstärkande effekter på skolans värdegrund, de värderingar som skrivs fram där, och det värdegrundsarbete som pågår inom skolverksamheten.

Frågeställning 2. På vilket sätt kan medierade budskap undergräva den demokratiska humanistiska värdegrunden så som den formuleras i skolans styrdokument?

5.1.2 Medievåldets påverkan på individens värdeformering.

Cecilia von Feilitzen tar upp frågan om media och medias påverkan på barn och ungdomar. Här behandlas medierat våld i tv, filmer och dataspel, samt de olika konsekvenser detta kan föra med sig för den enskilde individen. Ett av de resultat som Feilitzen pekar på, och som sammanställd forskning stöder är att det våld som återfinns i spelfilm och i tv underhållning kan få till effekt att betraktaren tar efter eller imiterar det han eller hon ser.[111] Feilitzen Beskriver vidare denna form av våld relaterat till kopiering av actionhjältars våldsamma beteende som något som visar sig i from av lekar med våldsamma eller aggressiva inslag efter att barnet tittat på våldsfilm, eller våldsamma inslag.[112] Feilitzen hävdar dock att medias roll i barns aggressiva beteende endast utgör en del av ett större sammanhang där föräldrar, skola och den närmaste omgivningens influenser och påverkan utgör en samlad orsak till ett visst beteende hos individen.[113] Detta pekar mot att de sociokulturella omständigheterna spelar en viktig roll i formandet av individens menings och värderingssystem. Thompson hävdar att de bilder och de medierade budskap som kommer till individen ”kan röra vid den djupa splittring och de känslor av orättvisa som individerna upplever i sitt dagliga liv”[114] Här kan Feilitzen

[108] Rönnberg Margareta. 1998. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk) s 11
[109] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 60
[110] Skolverket. 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[111] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon.* (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 176.
[112] Ibid. s 176.

[113] Ibid.) s 176
[114] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 306

förstås som att tv och film kan vara bidragande orsaker till att individen uppvisar vissa aggressiva eller våldsamma tendenser. Och i de fall de sociokulturella förhållandena och förutsättningarna i individens livssituation är ogynnsamma kan dessa beteenden förstärkas via medierade budskap.

Den sociokulturella faktorn ses alltså som viktig enligt Feilitzen. Thompson hävdar att ”medierad kommunikation alltid är ett kontextualiserat socialt fenomen: den är alltid inbäddad i sociala sammanhang som struktureras på olika sätt, och som i sin tur har en strukturerande inverkan på den kommunikation som förekommer.”[115] Feilitzen hävdar vidare att ett aggressivt beteende som följd av att se på medierat våld kan påvisas hos ca 5-10 procent av ungdomarna i de studier som undersökts, och att de resterande 90- 95 procenten kan härledas till andra faktorer.[116] Med tanke på att tillgängligheten av film, filmklipp, spel och nyheter mm, idag ökar då människor kan komma åt film, spel och andra former av fiktiva narrativ från i stort sätt alla tekniska enheter som har koppling till internet kan detta utifrån Feilitzen undersökning ses som en ökad riskfaktor i samhället. Film kan enligt Feilitzen utgöra både ett redskap för att skapa identitet, förståelse för den egna situationen i tillvaron, och mening i form av grupptillhörighet, men också vara en protest mot den gängse samhällsstrukturen och vuxenvärlden. Livingstone hävdar att “tittaren lär sig både prosociala och antisociala attityder och beteenden från gestaltningar i TV.[117] Medierna i detta sammanhang kan förstås fungera både stärkande och värdemässigt nedbrytande för individens värderingar, identitet och jagkonstruktion. Medierna och de medierade budskapen kan fungera som en källa till meningsskapande hos individen, men även som en källa till odemokratiska och anti-samhälleliga tankebanor. ”Barn kan lära sig nya prosociala och aggressiva beteende från en enda exponering, våld som bestraffas är mindre troligt att barnet imiterar.”[118] Film och tv blir källor för opposition i form av motstånd mot den gängse samhällsstrukturen och vuxenvärlden. Giddens beskriver detta som ett problem kopplat till individens försök att skapa mening i sin tillvaro, ”att livet inte har något värdefullt att erbjuda, blir ett fundamentalt psykologiskt problem i senmodernitieten.”[119] Detta kan förstås som en negativ effekt vilken Feilitzen vill påvisa, vilken direkt motverkar de värden som skolans värdegrund framskriver.

En annan av de baksidor som presenteras av Feilitzen är ängslan och rädslor hos individen vilket kan bli en följd av att barn och unga ser på medierat våld, och att detta våld då blockerar barnets eller ungdomens handlingskraft. Det är en effekt som enligt Feilitzen kan sitta i under en längre tid efter att barnet eller ungdomen tagit del av detta medierade våld.[120] Detta skulle för Sveriges del kunna kopplas till hur det globala kan påverka det lokala. I de fall där individen ser, och genom medierna upplever sådant som, krig, hungersnöd, massakrer, och andra former av våld och brott, så frångår detta för många individer det gängse sättet att uppleva verkligheten. Han eller hon berörs på ett så starkt sätt av det som visas i nyhetsprogram, eller faktaprogram att dessa intryck får en förlamande effekt. Feilitzen beskriver detta som tillfällen där våldet kan ses som en verklighet vilken skulle kunna hända den enskilda individen i hanns eller hennes liv. I de fall

[115] Ibid. s 20
[116] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon.* (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 176
[117] Livingstone Sonia. 1996. *On the continuing problems of media effects research* (Sonia Livingstone and Hodder Education) s 6
[118] Ibid. s 6
[119] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) *s* 17
[120] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon.* (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 177

då medierade budskap uppfattas på detta sätt blir effekterna av våldet i högre utsträckning påtagliga, och mera skrämmande porträtteringar av våldet, än vad som är fallet då våldet är fiktionaliserat.[121]

Feilitzen hävdar även att det medierade fiktionsvåldet och nyhetsvåldet skapar felaktiga uppfattningar hos individen av omfattningen av våld i samhället. Feilitzen hävdar även att detta våld kan förstärka en rädsla hos individen att det i samhället finns fler våldsamma individer än vad som i själva verket är fallet. Detta resonemang stöds av Saleem och Anderson. De hävdar att individer som exponerar sig för medierat våld och våldsbrott genom detta lär sig att världen är en fientlig plats. Genom exponering för detta våld får individen även uppfattningen att andra människor är opålitliga. Detta skapar en aggressiv attityd hos individen där våld skall besvaras med våld[122]. Detta kan förstå som en form av ångest vilken bottnar i en förstärkt rädsla för våld och våldshandlingar.[123] Denna åsikt stöds även av Wartella, Olivarez och Jennings då de hävdar att individer som exponerar sig för mycket medierat våld skapar en rädsla att detta våld skall komma att drabba dem själva. Dessa individer formar även över tid en attityd där de i allt högre utsträckning misstror andra människor i samhället, och skapar samtidigt ett försvarsbeteende gentemot samhället och andra individer.[124] Effekten av det medierade våldet resulterar i att individen ser på sin omvärld utifrån ett perspektiv där världen är fylld av våld och våldshandlingar. Våldet i denna föreställda omvärld blir en spegling av fiktionsvärlden där våldet och våldshandlingarna blir kraftigt överrepresenterade, vilket skapar rädsla för omvärlden hos individen.[125] Giddens behandlar detta förhållningsätt i relationen mellan individen och samhället, och hävdar då att ”ångest är naturligt korrelerat till olika typer av faror. Ångest orsakas av störande omständigheter – eller hotet om dem – samtidigt som den bidrar till att mobilisera anpassningsreaktioner och nya initiativ.”[126] Giddens talar vidare om hur individen på sin väg genom livet ständigt söker en form av grundläggande trygghet vilken han benämner Umwelt.[127] Detta skulle kunna kopplas till Feilitzens tankar om hur individen genom medias påverkan kan komma att uppfatta det omgivande samhället som en våldshärd.

Umwelt kan ses som ett tillstånd av normalitet där människan finner trygghet i sitt vardagliga liv, där det finns en skyddande barriär runt individen som ser till att det kroppsliga självet inte hamnar i situationer där det utsätts för risker. Umwelt kan liknas vid en normalitetsbubbla som individen bär med sig genom livet, ”individen skapar så att säga en rörlig vågfront av relevans, som strukturerar kontingenta händelser i relation till risker och potentiella faror”[128] Detta gör att individen i sin vardag genom att kalkylera risker ser till att han eller hon upprätthåller normalitet. Ett tillstånd där individen är trygg och har kontroll på de olika riskfaktorer som kan finnas i individens omgivning, livet i detta tillstånd är alltså förutsägbart. Det är när det tillstöter hinder, eller något oväntat tränger in i denna individuella skyddsbarriär, och normalitetsmönstret bryts som

[121] Ibid. s 177
[122] Saleem, M., & Anderson, C. A. (2012). *The Good, the Bad, and the Ugly of Electronic Media* (New York: Oxford University Press) s 1
[123] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon.* (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 178
[124] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 60
[125] Ibid. s 60
[126] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 22
[127] Ibid. s 154
[128] Ibid. s 155

individen kan drabbas av det Feilitzen benämner som en förstärkt känsla av antagna våld och våldshandlingar i samhället. Det Feilitzen beskriver kan förstås som att individens grundläggande trygghet rubbas då han eller hon ser icke fiktiva händelser via media. Händelser som skakar om den egna bubblan av tillit och trygghet. Vilket i sin tur resulterar i misstro mot samhället och samhällsystemet, där tryggheten ersätts av för individen okontrollerbara händelser som riskerar att drabba honom eller henne.

Det medierade våldet kan enligt Feilitzen även förorsaka en avtrubbande effekt hos tittaren. I dessa fall sker det genom en emotionell och kognitiv tillvänjningseffekt där individen får en ökad toleransnivå för våld. Feilitzen beskriver en växelverkan där individer som konsumerar medierat våld med tiden söker sig till allt extremare former av våld. Och då det inom mediebranschen finns konkurrensförhållanden om publiken så resulterar detta i att medieproducenterna ökar andelen våld och våldsamma scener i sina produktioner.[129] Det sker alltså en förstärkning av det medierade våldet efterhand efterfrågan på detsamma ökar. Feilitzen vill här påvisa att våldet från tv och fiktionsfilm, det medierade våldet har en negativ inverkan inte bara på de individer som väljer att se på denna form av fiktivt eller reellt våld utan på alla som ser på detsamma. Även här stöds hon av Wartella, Olivarez och Jennings då de hävdar att det uppstår en desensibiliserings effekt, eller avtrubbande effekt som följd av exponering för medierat våld. Detta är något som kan drabba alla som ser på medierat våld som en process där denna avtrubbningseffekt utvecklas över tid, och som ett succesivt förlopp.[130] De avtrubbande effekter som sedan blir en följd av tv och filmvåldet drabbar alltså alla som använder sig av tv eller ser på film där våldsamma inslag är en del av narrativet.[131] Detta är även en effekt där individen genom att se på olika former av medierat våld kommer att bli i allt högre utsträckning likgiltig eller emotionellt oberörd av våld, och de våldsoffer som finns utanför fiktionens värld. Denna effekt kan även medföra att individen skapar en okänslig attityd och underlåter att handla i de fall han eller hon själva upplever att medmänniskor utsätts för olika former av våldshandlingar.[132] Långsiktiga studier har i detta sammanhang enligt Saleem och Anderson visat att de som exponeras för medierat våld i barndomen, kommer att få en mera likgiltig inställning till det våld som finns i samhället och minskad sympati för våldsoffer.[133] Jag tolkar detta som att det våld som förmedlas till individen via olika former av medierade budskap, på grund av de negativa effekter det genererar kan ses fungera undergrävande för de värden som skrivs fram i skolans värdegrund.

I en artikel skriven av Ellen Wartella, Adriana Olivarez & Nancy Jennings presenteras statistik gjord utifrån en Amerikansk kontext av American Psychological association (1993)[134], och Federal bureau of investigation (1996)[135] där det samhälleliga våldet beskrivs.

---

[129] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon.* s 178
[130] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 60
[131] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon.* (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 179
[132] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 60

[133] Saleem, M., & Anderson, C. A. (2012). *The Good, the Bad, and the Ugly of Electronic Media* (New York: Oxford University Press) s 5
[134] American Psychological association (1993) *Violence and youth: Psychologys Response.* Vol 1.
[135] Federal bureau of investigation. (1996) *Uniform crime reports for the United States* (1995).

> Among young people in the agegroup 15-24 years old, homicide is the second leading cause of death and for African American youth murder is number one. Adolescents account for 24 present of all violent crimes leading to arrest. The rate has increased over time for those in the 12-19-year-old age group, while it is down in the 35 and older group. According to federal reports on crime in 1995, juvenile arrests for weapon violation have increased 113 percent nationwide between 1985 and 1994 Every 5 minutes a child is arrested in America for committing a violent crime and gun related violence take the life of an American child every three hours. A child growing up in Washington DC, or in Chicago is 15 times more likely to be murdered than a child in Northern Ireland.[136]

Författarna säger dock att det samhälleliga våldet även kan ha sin grund i sociala faktorer vilka spelar in och påverkar individen. Men att bortse från detta medierade våld tv förmedlar skulle vara att göra sig skyldig till ett allvarligt misstag.[137] I detta resonemang stöds de också av Feilitzen som i likhet med Wartella, Olivarez och Jennings hävdar att det medierade våldets påverkan på individen är en del av en större process.[138] Även Giddens tar upp vikten av att inte bortse från olika former av social påverkan i förhållandet mellan individen och samhället. ”De sociala omständigheterna är inte åtskilda från det personliga livet. De kan inte enbart betraktas som en yttre miljö i förhållande till det personliga. När individerna brottas med intima problem, bidrar de aktivt till att rekonstruera den värld av sociala aktiviteter som omger dem.”[139] Giddens påvisar här att det finns ett samspel eller en sammankopplande funktion mellan individen och hans eller hennes sociala omständigheter.

Utifrån studier av tidigare forskning inom ämnet lägger Wartella, Olivarez och Jennings fram resultat som visar på ett ökat aggressivt eller våldsamt beteende hos de individer som sett på våldshandlingar i medierad form, dessa studier hävdar att det går att se klara kopplingar mellan det medierade våldet och det våld som sker ute i samhället, borta från den fiktiva världen.[140] Wartella, Olivarez och Jennings fortsätter genom att påvisa siffror vilka visar att ungdomar som gått ut primärskolan,[141] vid det laget har bevittnat över 8000 mord och över 100 000 andra former av våldshandlingar.[142] Kan tydliga kopplingar göras i detta sammanhang mellan det våld som medierna förmedlar och det våld som florerar i samhället, så blir de värden som skolan skall förmedla till eleven av ytterligare vikt. Värdegrunden säger att ”alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling ska aktivt motverkas.”[143] vidare står det att ”Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet.”[144]

[136] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 55
[137] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. s 56
[138] Feilitzen Cecilia. 2010. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon*. (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden) s 176
[139] Giddens Anthony. 1997. *Modernitet och självidentitet* (Daidalos AB) s 21
[140] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 58
[141] https://sv.wikipedia.org/wiki/Elementary_school
[142] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 56
[143] Skolverket. 2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5
[144] Ibid. s 6

En annan aspekt av medierat våld som tas upp av Wartella, Olivarez och Jennings är att det våld som visas ofta saknar de negativa kroppsliga, rättsliga eller psykologiska konsekvenser våldet får för offer, förövare eller drabbade familjer.[145] Värdegrunden säger här att ”Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.”[146] Här kan media förstås som en möjlig resurs att använda sig av för skolans del, då detta våld med hjälp av film eller tv kan behandlas, och sedan diskuteras för att främja ett utvecklat konsekvenstänkande hos eleven. Mediers möjligheter att skapa debatt och diskussion kan bli en inkörsport till elevens eget tänkande i demokratiska frågor. Värdegrunden tar även upp detta då den säger att skolan skall forma eleven på ett sätt så att han eller hon ”kan göra medvetna ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter.”[147] Och just i detta formande av elevens tänkande kan det medierade våldet förstås som en möjlig utgångspunkt för samtal och diskussion om mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar.

Vidare tar Wartella, Olivarez och Jennings upp det de benämner som Sociala inlärningseffekter av det medierade våldet som förmedlas via nyheter, musikvideor, underhållningsprogram och realityserier. Denna form av påverkan som kommer som resultat av att individen ser på medierat våld visar sig i effekter där det medialiserade våldet skapar en form av social inlärning. I denna inlärningsprocess formas en ökad acceptans för våld, våldshandlingar och aggressivt beteende hos mottagaren. Wartella, Olivarez och Jennings hävdar att det utan tvekan går att göra kopplingar mellan individer som ofta exponerar sig för olika former av medierat våld, och tendenser som påvisar ett ökat aggressivt beteende. Denna exponering resulterar även i en ökad acceptans för olika former av aggressivt beteende.[148] Dessa toleransmönster som individen skapar genom att exponera sig för medierat våld kan enligt Wartella, Olivarez och Jennings komma att bli ett bestående beteendemönster hos individen i fråga.[149] Här hävdar även Saleem och Anderson att då individen exponerar sig för medierat våld skapas en ökad tolerans för våld och våldshandlingar hos individen. Detta medför även en avtrubbad inställning till våldshändelser där det skapas en underlåtenhet att hjälpa personer som utsätts för våld.[150]

Utifrån McAdams tankar om individens skapande av en personlig myt, kan denna effekt av medierat våld ses som viktig att betänka. McAdams hävdar att människan redan från unga år samlar på sig olika intryck från den omgivning han eller hon befinner sig i. Dessa intryck kommer sedan att bli en del av individens konstruktion av det egna jaget, en del av individens självförståelse samt en grundläggande referensram att använda sig av då det i individens liv uppstår problem.[151] Effekterna av det medierade våldet är något som påverkar i en negative riktning, och kan komma att påverka individen under lång tid. McAdams teorier hävdar också att bilder och intryck kan komma att ligga till grund för hur en individ formar sin identitet. Här kan en koppling göras mellan det medierade

[145] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 58
[146] Skolverket.2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 7
[147] Skolverket.2011. Läroplan, examensmål s 11
[148] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 58
[149] Ibid. s 58
[150] Saleem, M., & Anderson, C. A. (2012). *The Good, the Bad, and the Ugly of Electronic Media* (New York: Oxford University Press) s 6
[151] McAdams Dan P. 1993. *The stories we live by* (1. ed. New York, N.Y.: W. Morrow) s 65

våldet vilket består av just bilder och intryck, vilket kan bli en källa till negativ påverkan på individens värdes- och identitetskonstruktion.

Wartella, Olivarez och Jennings vänder sig även till forskning gjord av socialpsykologen Albert Bandura,[152] där Bandura hävdar att individen genom medier lär sig olika beteendemönster. Dessa beteenden antingen belönas eller bestraffas i den medierade fiktiva världen, och de mönster som uppvisas av de fiktiva karaktärerna får konsekvenser vilka tittaren sedan bedömer som bra eller dåliga. I detta fall så strävar individen efter belöningar, och imiterar därför de våldsamma beteenden som får en positiv förstärkning genom medierna.[153] Bandura beskriver här en kopieringseffekt vilken har ett reflexivt inslag då den väger bra mot dåligt, fördelar mot nackdelar, och vidare formar ett förhållningssätt hos individen gentemot det medierade budskapet i den fiktiva världen. Detta skulle kunna kopplas till det ideologiska sökande som McAdams beskriver, och som pågår hos individen rörande vad som är gott och vad som är sant. Detta hjälper individen att skapa förståelse för den omgivande världen och samtidigt förankra den personliga myten i ideologiska sanningar.[154] Då ett våldsamt beteende bekräftas som gott, eller som ett beteende som följs av belöning, och detta sedan förstärks genom medierna kan detta förstärkta beteende komma att bli en del av individens konstruktion av den egna förståelsen av hur världen är beskaffad, och därmed också en del av individens ideologiska sanningar. I förhållande till de värden som skolans värdegrund framskriver som goda, kan denna effekt medierna får på individens förståelse av vad som är rätt och fel, vilka beteenden som belönas och bestraffas ses sträva i en odemokratisk riktning.

Vidare påvisar Wartella, Olivarez och Jennings att det finns kopplingar mellan ett vanemässigt intag av medierat våld i unga år och grov kriminalitet i vuxen ålder, vilket går att utläsa hos 10% av de undersökta grupperna.[155] Här görs en direkt koppling mellan grov kriminalitet och medierade budskap vilket stöds av Saleem och Anderson då de hävdar att forskning påvisar en tydlig koppling mellan det medierade våldet och ett senare kriminellt eller aggressivt beteende hos individen.[156] Här kan kopplingar göras till Thompsons teorier om individens förhållande till medierade budskap. Thompson hävdar att individen inte förhåller sig passiv till medierade budskap.[157] Det är inte ett förhållande som är determinerat av yttre omständigheter, men ett förhållande som kan påverkas av sociokulturella sammanhang. Det sätts då i förhållande till individens förståelse av sig själv och i förhållande till andra individer i individens närhet, inom individens egna referensramar och möjligheter till tolkning.[158] Individens tänkande och tankeprocesser är här inblandade och skapar i de fiktiva karaktärer som visas i film eller på tv, referenser som faller tillbaka på de egna värderingarna och den egna identiteten.

De våldshandlingar de fiktiva karaktärerna utför, skapar nya tankemönster om våld genom att individen identifierar sig med karaktären i filmen. Detta I sin tur resulterar i

[152] https://sv.wikipedia.org/wiki/Albert_Bandura
[153] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 58
[154] McAdams Dan P. 1993. *The stories we live by* (1. ed. New York, N.Y.: W. Morrow) s 81
[155] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 58
[156] Saleem, M., & Anderson. C. A. (2012). *The Good, the Bad, and the Ugly of Electronic Media* (New York: Oxford University Press) s 4
[157] Thompson John B. 2001. *Medierna och moderniteten* (Daidalos AB) s 10
[158] Ibid. s 59

aggressiva beteendemönster hos individen i livet utanför fiktionens värld.[159] Det sker alltså en internaliseringsprocess hos individen där han eller hon tar de symboliska former som förmedlas i media till sig och gör dessa till sina egna. På detta sätt införlivas de i den egna jagbildningsprocessen. Skolan och de värden skolan står för undergrävs i detta sammanhang av mediernas symboliska budskap. Värdegrunden framhäver att eleven skall fostras till förståelse av ”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor.”[160] I detta sammanhang kan värdegrunden ses som en motpol till dessa former medierat våld och de konsekvenser detta enligt författarna får i form av grov kriminalitet. Dessa studier påvisar resultat vilka jag tolkar som negativa, då individen som tar del av medierat våld kan drabbas av effekter, vilka fungerar undergrävande för de värden som skrivs fram i skolans värdegrund. För att motverka det medierade våldets påverkan på individen ser jag därför skolans roll i formandet av elevers känsla för rätt och fel, ont och gott som en viktig uppgift i värdegrundsarbetet. Detta för främjandet av demokrati och demokratiskt beslutsfattande hos eleven.

5.2 Resultat

5.2.1 På den första frågan kan jag kortfattat svara

I förhållande till skolans värdegrund och de värden som där framskrivs tolkar jag resultaten som att tv, och film, filmiska narrativ och fiktiva karaktärer skapar för-utsättningar till förändring och förbättring eller finslipning av individens egna värderingssystem vilka har en positiv, förstärkande effekt på de ideal som skolans värdegrund skriver fram. I förhållande till skolans uppgift att förankra elevernas fostran i demokratiska värderingar och västerländsk humanism anser jag även att film som medium fungerar som en förstärkande faktor. Det finns flera positiva aspekter av fiktionsfilm, men även tv som jag ser påverkar individen i en riktning som förstärker de tankar och värden den svenska skolans värdegrund framskriver.

5.2.2 På den andra frågan kan jag kortfattat svara

I förhållande till skolans värdegrund och de värden som där framskrivs kan jag se flera områden där tv och film kan fungera som undergrävande vad gäller hur individen skapar och formar det egna värderingarna, och hur han eller hon ser på humanistiska, demokratiska och moraliska värden. Film och tv kan här ligga till grund för att det uppstår effekter hos individen som inte harmonierar med skolans värdegrund. Här beskrivs dessa effekter i form av rädslor, förvrängd syn på det omgivande samhället, avtrubbningseffekter och kopieringseffekter där individen tar efter våldsamma beteenden som visas i tv och på film.

5.2.3 Vad kan undersökningen säga om skolans nusituation och framtida situation

Som jag tolkar mina resultat så ser jag möjligheter för skolans del i ett allt mera medierat samhälle. Skolan kan med hjälp av fiktionsvärldar få andra aspekter, och perspektiv att framträda vilka jag tror kan hjälpa elever att hitta nya sätt att se på världen vi lever i idag. Det reflexiva tänkandet hos individen så att säga kopplar intrycken från fiktionsvärlden till den egna verkligheten, och kan på så sätt dra paralleller mellan händelser på film och händelser i verkligheten. I förhållande till skolans värld blir också demokratibegreppet

[159] Wartella Ellen, Olivarez Adriana & Jennings Nancy. 1998. *Children and Television violence in the united states* (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden) s 59
[160] Skolverket.2011. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola* s 5

idag som jag ser det ett allt mer aktuellt ämne. Thompson talar om det globalas påverkan på det lokala vilket idag är en påtaglig pågående process. Världen brinner på flera ställen, krig, naturkatastrofer och umbäranden gör att vi i samhällen runt om på jorden måste sätta oss i beredskap att hjälpa. Detta är ett projekt som jag ser måste grunda sig på demokratiska och humanistiska värderingar för att det skall kunna fungera. Och som Axelson och Rönnberg m.fl. Påvisar i sina fallstudier så kan film i detta sammanhang vara en av grunderna till att individen utvecklar just dessa värden. Demokratitanken ser jag också som viktig för skolans del, och i allt högre utsträckning idag då skolans nusituation präglas av mångkulturalitet, där det mångkulturella klassrummet måste baseras på demokratiska värderingar, och på kunskaper från alla sidor för att de skall kunna fungera som harmoniska delar av individens livsvärld. Min undersökning pekar i en riktning där just dessa värderingar som skrivs fram i skolans värdegrund förstärks och förankras hos individen, och att tv och fiktionsfilm kan bidra till detta.

De aspekter av undersökningen där det medierade våldet behandlas, och där detta våld anses ligga till grund för att individen skapar värderingar och beteendemönster som kan ses som skadliga eller, asociala kan jag se som problematiska då de sätts i jämförelse med de värden som skrivs fram av skolans värdegrund. I dessa fall har det medierade våldet så att säga lyfts ut ur sin fiktiva kontext och ut i det verkliga livet. Jag skulle dock vilja hävda, med risk för att bli motsagd att våldet i dagens samhälle är lika mycket beroende på de sociokulturella aspekterna som av det våld som förmedlas via tv eller filmens fiktiva världar. För att få till stånd en skolsituation som fungerar enligt humanistiska och demokratiska värden tror jag att skolan istället för att se till eventuella risker som kommer med medierat våld, skall fokusera på att dra fram detta våld till diskussion. Behandla så att säga detta eventuella problem och dess effekter med hjälp av källan till dessa problem och effekter. Att för skolans del då kunna använda tv och fiktionsfilm för att uppmärksamma konflikter som pågår på jorden, både ur ett globalt och ett mera lokalt perspektiv, ser jag som möjliggörande för att förutfattade meningar och konflikter dras fram i ljuset. På detta sätt ser jag även att det skapas möjligheter till diskussion med och mellan eleverna i syfte att skapa förståelse. Detta tror jag är av stor vikt. Utan kunskap faller enligt mig demokratitanken, och med den också i ett större perspektiv möjligheterna att forma elever som enligt skolans värdegrund skall kunna verka för och i ett demokratiskt samhällsystem baserat på de goda värderingar som värdegrunden skriver fram.

5.2.4 Religionsämnets roll

I detta sammanhang ser jag religionsämnets roll som en viktig sammansvetsande länk mellan olika religiösa tillhörigheter, och mellan de olika värderingar och kulturella religiösa seder och bruk som står att finna i ett religiöst och kulturellt pluralistiskt skol och samhällsklimat. Inom detta ämnesområde finns möjligheterna att diskutera olika former av medierade budskap och hur dessa förmedlar bilder av religioner, kulturer och de värderingssystem dessa olika religioner och kulturer representerar, samt hur de framställs i medier. Här finns även möjligheterna, kunskapen och förutsättningarna att just uppmärksamma olika former av motsättningar och förutfattade meningar som går att se i förhållandet mellan olika kulturella och religiösa tillhörigheter, vilka kan komma att förstärkas av generaliserade medierade bilder, och de budskap som förmedlas genom exempelvis tv och film. Att inom undervisningen också sträva efter att forma en undervisning som i möjligaste mån framhäver religionernas vikt i samhället och i skolan

som ett område vilket berör all i lika utsträckning, och som inte är polariserande vad gäller religioner och religiös tillhörighet ser jag som ett medel att skapa och forma både intresse och förståelse hos eleverna. Detta gör att religionen inte blir ett något som ses som främmande och till för andra, utan ett ämnesområde där religionen levandegörs och där eleven kan pröva sin egen förståelse, sina egna tankar och värderingar utifrån flera olika religiösa perspektiv och utgångspunkter.
Det finns inom religionsämnet i högre utsträckning är i andra ämnen också förutsättningar att beröra livsfrågetemat, och för eleven eventuellt viktiga aspekter av grundläggande värden vilka kan se olika ut och komma till uttryck på olika sätt beroende av religiös tillhörighet. Här ges möjligheterna att behandla frågor som rör livet, döden, gott ont rätt och fel. I den process som pågår inom ramarna för skolans undervisning, där just dessa former av frågor är viktiga, får dessa inte glömmas bort i konkurrensen med annat stoff av mer faktamässig karaktär. Religionsämnet och livsfrågetemat ser jag som en viktig meningsskapande resurs för eleven att använda sig av i det egna värde- och identitetsarbetet. Jag hävdar också att skolan i förhållande till, och med hjälp av medier av olika form kan fungera som en moderator, i ett allt snabbare och intensivare samhällsklimat. Men samtidigt dra nytta av de möjligheter som skapas i och med exempelvis fiktions och spelfilm. Att använda sig av film i undervisningen tror jag kan kasta nya perspektiv på olika värdefrågor. Då denna undersökning påvisat resultat som visar att film och tv besitter potential att förmedla både goda värden, och samtidigt kan utgöra en källa för reflektion hos individen ser jag dessa medier som användbara resurser inom religionsundervisningen för att just belysa frågor av existentiell natur. Att som lärare därför hålla sig uppdaterad på vad som pågår i världen, och vad som visas i tv och på film blir därför enligt mig av stor vikt. Utifrån kunskapen hos en uppdaterad lärare kan eleverna sedan delges andra perspektiv på händelser, eller på filmiska narrativ där religion och religiösa eller kulturella ställningstaganden eller åsikter står i konflikt, eller samspelar. Utan ett vuxet tänkande där erfarenhet och kunskaper ställs mot olika former av medierade budskap tror jag, och jag håller med Thompson i detta sammanhang, att verkligheten för individen/eleven kan komma att te sig många gånger förvirrande och till och med skrämmande.

6 Diskussion

6.1 Generella slutsatser

Denna studie kan som resultat först säga att det finns ett samband mellan individens värdeskapande process, och dagens medierade samhälle vilken är unik i flera avseenden. En av de första aspekter som går att urskönja är att interaktionsmönstret i dagens samhällsystem i stor utsträckning präglas av de medierade och kvasimedierade interaktionsformerna. Detta säger dock inte att den kommunikation som sker ansikte mot ansikte helt har tappat sin relevans i samhället, och i samhällets olika kulturella system exempelvis i hemmet eller inom skolans verksamhet. Denna form av interaktion ser jag snarare som en grundläggande del i begreppet människa, och den dag vi helt förkastar eller frångår denna interaktionsform så tror jag att vi har tappat en stor del av de egenskaper som gör oss till just människor. Som jag tolkar mina resultat från denna undersökning kan jag även konstatera att medierna tv och film påverkar människor i deras sätt att förhålla sig till sig själva, andra människor, sin livssituation och sin omvärld. Medierna spelar en i allt högre utsträckning central roll i individens konstruktion av de egna värderingarna, och som en del av individens vardag. Detta då tillgången på medierat material idag är mera omfattande, och lättillgänglig. Detta förstår jag också som en effekt

av hur lokala kontexter i allt högre utsträckning idag än tidigare i historien påverkas av globala förhållanden, vilket möjliggörs genom att medierade budskap inte längre är knutna till rumsliga och tidsliga begrepp.

I tidigare icke globalt påverkade samhällsystem där interaktionen och traditioner, värden och auktoriteter var bundna till en bestämd tid och plats formade man sina kunskaper lokalt och utifrån lokala referenser. I denna nya form av kommunikation, och interaktion som vi ser i dagens samhälle, vilket medium som film och tv är en del av s.k. kvasiinteraktion finns möjligheter att skapa olika hybridformer. De är inte endast medium som kommunicerar en väg, utan kan kombineras med exempelvis diskussioner om en film i både talat och skrivet format. För skolans del och för de effekter det kan ha på identitetsskapande i linje med föreskrifterna i skolans värdegrund, kan skolan dra fördelar av film som just en källa för reflektion och formade av etiska och moraliska ideal. Mediumet film kan alltså fungera som en källa till inspiration hos individen där det filmiska narrativet ligger som grund för att det startas tolkningsprocesser hos tittaren. I denna mening kommer mediet film att få en meningsskapande funktion för individen eller tittaren, då filmen och filmupplevelsen blir en del av individens konstruktion av olika former av värderingar och värderingssystem. Med mediernas hjälp och de medierade budskap som förmedlas kan individen idag konfrontera sitt eget liv och olika frågor av vikt som kan finnas i detsamma med hjälp av mediernas fiktiva världar. Individen kan gå in i och återkomma från fiktionsvärldar med nya eller förändrade sätt att se på, och förhålla sig till det egna jaget, samhället och världen i stort. Resultaten visar också att spelfilm och de fiktiva världar som öppnar sig för individen kan bli en resurs för det egna jaget att använda sig av då det gäller att söka svar på eller reflektera över olika former av för individen viktiga livsfrågor. Detta genom att fiktionsfilm öppnar upp för nya perspektiv på tankar och funderingar individen kan ha, och på detta sätt skapar möjligheter till reflektion över dessa frågor. Detta kan röra sig om både etiska och moraliska värderingar som utifrån nya perspektiv och infallsvinklar behandlas i ett filmiskt narrativ. Men det kan också vara frågor om vad som är gott och vad som är rätt, eller frågor rörande sant eller osant. I förhållande till skolans värdegrundsarbete ser jag att skolan kan använda sig av film som medium för att behandla olika aspekter av dessa teman, ont och gott, rätt och fel samt etiska och moraliska värdefrågor.

Genrer kan även skilja sig åt vad gäller både form och budskap/innehåll vilket jag ser som en del av den påverkans och bearbetningsprocess som startar hos individen då han eller hon ser på film eller tv. Vissa filmgenrer kan jag se som gjorda för att skapa en god känsla hos tittaren där filmens narrativ är konstruerat på ett sätt där goda värderingar som vänskap, kärlek, omtanke omvårdnad, medmänsklighet, livsglädje med mera får en central roll för det budskap som förmedlas i filmen. Dessa filmer och de genrer de tillhör kan jag inte se påverkar de värden som skrivs fram i värdegrunden på ett negativt eller undergrävande sätt, då de i det fall filmen förmedlar ett budskap som påvisar dessa värden som goda eller eftersträvansvärda. I motsats till detta tror jag att de undergrävande effekterna kan visa sig då filmer eller tv budskap förmedlar partiska eller vinklade budskap av exempelvis terrorism, våld mot oskyldiga civila, orättvisor och liknande där skulden för dessa handlingar som går emot humanistiska och demokratiska värderingar läggs på exempelvis en viss religion eller religiös grupp eller på en viss kultur och de seder eller traditioner denna kultur sägs stå för. Här kan jag se nyhetsreportage eller olika former av dokumentärt material som former för dessa budskap att spridas och förmedlas till tittaren, och då kanske ge en religiöst eller politiskt vinklad bild av händelser tagna ur ett större sammanhang. Dessa former av budskap ser jag som möjliga orsaker till att

generaliserade åsikter och förutfattade meningar skapas rörande religiösa och kulturella olikheter vilka kan fungera undergrävande för de goda etiska och moraliska värderingar värdegrunden framskriver som eftersträvansvärda. Jag ser därför både formen och budskapet som viktiga ingredienser för hur individen påverkas i en förstärkande eller undergrävande riktning i förhållande till de demokratiska humanistiska värden som skrivs fram i skolans värdegrund.

6.1.1 Olika perspektiv på medierade budskap

Undersökningen påvisar dock två olika läger där Axelson och Rönnberg m.fl. Ser positiva och i mina ögon konstruktiva sätt att se på och använda sig av tv och fiktionsfilm. Det motsatta lägret bestående av Wartella, Olivarez, Jennings och Feilitzen m.fl. Behandlar de negativa effekter som kan tänkas komma av att individen exponerar sig för medierat våld. Det finns dock en tanke hos dessa författare att det inte uteslutande går att skylla det våld som går att se i samhällena idag på medium så som tv och film. I detta finns också sociokulturella sammanhang med som orsaker till att en individ kan komma att uppvisa tecken på asociala beteenden, våldsbenägenhet och anti samhälleliga tendenser. De hävdar dock med bestämdhet att det medierade våldet *de facto* är orsaken till att det startar negativa processer hos individen som kommer att märkas i dennes interaktion med samhället, och individerna i sin omgivning. Feilitzen hävdar även att medierade budskap kan tillföra goda egenskaper hos individen som kan påverka denne att hitta mening i livet och utveckla goda värderingar. Men att medierat våld samtidigt genererar negativa effekter hos individen. Detta visar sig i form av kopieringseffekter, avtrubbande effekter och olika former av våldet skapade rädsloeffekter. Som jag förstår det kan medierna i detta sammanhang fungerar både undergrävande och stärkande för individens värdes-och jagkonstruktion, då det blir en källa till meningsskapande hos individen. Och då påverka i en riktning där goda demokratiska värden förmedlas, och grundläggs hos individen i linje med värdena i skolans värdegrund. Men även kan ligga till grund för att negativa effekter uppstår vilka påverkar individen i en riktning som inte ligger i linje med de värden som skrivs fram i skolans värdegrund.

Om detta är ena sidan av myntet rörande våldsdebatten i medier, och de avtrubbande effekter medierat våld kan ha på tittaren så kan Rönnberg ses stå för den motsatta åsikten. Hon är i detta sammanhang av den meningen att dokumentärt våld, och fiktivt våld inte har vetenskapligt belagda slutsatser som säger att detta våld har en avtrubbande eller nivellerande effekt på tittaren. Hon hävdar snarare att den effekt våldet som visas i tv, eller fiktionsfilm har en sensibiliserande effekt på individen. Det sker alltså enligt Rönnberg en förfining av de känslomässiga effekterna som följer av det medierade våldet. Här påvisar Rönnberg förstärkta reaktionseffekterna hos tittaren att vilja handla mot detta våld. Detta påvisar även ett reflexivt sätt att hantera våldet som förmedlas, då det kan förstärka känslor av förståelse, och känslor av medlidande för de människor som utsätts för detta våld. Rönnberg hävdar att individens reaktionsförmåga påverkas av denna känslonivellering. Här blir effekten inte utslätande utan istället breddande och fördjupande. Den får till följd att individen får vidgade möjligheter att genom medierat våld skapa sig förmågor till inlevelse och fördjupad förståelse för våldet och våldets påverkan. Detta i form av en förnuftsstärkande effekt. För att koppla detta till skolans värdegrund så argumenterar jag snarare för Rönnbergs teorier om att individen i högre utsträckning reagerar på dokumentärt och fiktivt våld med ganska starka känslor. Dessa känslor beskrivs av ilska, avsky och avståndstagande snarare än att individen som ser på detta våld hamnar i en process där dessa känslor succesivt försvinner och ersätts med likgiltighet. Att på ett engagerat sätt förhålla sig avståndstagande till våldsamma eller på

andra sätt odemokratiska och inhumana handlingar som visas i media ser jag som en sund egenskap hos individen. Och även en del av ett individuellt tänkande som främjar humanistiska och demokratiska värderingar.

6.1.2 Metoddiskussion

Jag har i detta arbete försökt att i möjligaste mån följa de former av förfarande som tillhör den systematiska litteraturstudien. Det som skulle kunna utökas i detta arbete är dock den teoretiska basen, och den mängd avhandlingar och forskningsartiklar som undersökts. Mitt teoretiska ramverk ser jag som användbart, men det skulle kunna kompletteras med ytterligare forskning som rör individens värdekonstruktion, och hur individen skapar sina värden utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv.

6.1.3 Generaliserbarhet

Då detta examensarbete utgår från två olika förhållningsperspektiv av media och medierade budskap, kan jag inte se att det utifrån resultaten av undersökningen går att ge klara besked om mediernas påverkan på individens identitetskonstruktion. Det som går att på ett generellt plan påvisa är att det hos individen som tar del av ett medierat budskap startar reflexionsprocesser. Dessa processer knyter det av media förmedlade narrativet till individens egna värden, det egna livet och den egna föreställningen av samhället och omvärlden. Dessa processer kan förstås som konstruktiva resurser där individen ges möjligheter till reflektion med hjälp av tv och fiktionsfilm. Detta är en process som kan påverka individens värdeformerande processer på djupet och samtidigt skapar möjligheter i en etisk, moralisk och värdemässig positiv riktning. Å andra sidan ger resultaten från den undersökta forskningen ett resultat där media som förmedlare av medierat våld skapar negativa effekter på individens värdekonstruktion. Detta beskrivs i form av vad jag skulle lite drastiskt vilja kalla psykiska åkommor i form av desillusion och verklighetsförskjutning. Här hävdas å det bestämdaste att medierat våld ligger till grund för att individen som exponerar sig för detta kommer att drabbas av olika följdverkningar. De sociokulturella aspekterna får dock en nedtonad roll, vilket jag ser som en möjlighet till felslut. Sociokulturella aspekterser ser jag skulle vara en av de främsta anledningarna till undersökningar som gjorts av det våld som står att hitta i samhället. Detta oavsett om det rör sig om en Amerikansk eller nordisk kontext. Så att på ett generellt plan säga att medier i form av tv eller fiktionsfilm uteslutande förstärker eller undergräver de värden som skrivs fram i skolans värdegrund ser jag inte som möjligt. Men det finns aspekter av båda dessa perspektiv som är värda att begrunda som förstärkande och undergrävande på de värden som skrivs fram i skolans värdegrund.

6.1.4 Validitet

Jag anser att detta examensarbete har kommit fram till valida slutsatser då jag utifrån tidigare forskning, och fallstudier delgett slutsatser vilka beskriver respektive forskares åsikter rörande dagens medierade samhälle. Detta samhälle påverkas i allt högre utsträckning av globala influenser, samt hur individen som existerar och verkar i detta samhällsystem som konstrueras som en kombination av lokalt och globalt konstruerar sin identitet, sina värden och sitt själv i förhållande till en föränderlig samtid.

6.2 Fortsatt forskning

Den fortsatta forskning som jag anser detta examensarbete kan mynna ut i är bland annat frågan som rör sociala medier och hur dessa påverkar individen i förhållande till skolans värdegrund. Detta är idag en stor del av elevernas och övriga samhällets vardag, och på-

verkar vad jag tror individen att handla på sätt som inte funnits om de sociala medierna inte existerat. Dessa medier finns även som en ständig resurs och kan påverka både individens skolgång och privatliv. Här kan exempelvis sådant som förhållandet mellan trakasserier via nätet, och etiska och moraliska värderingar undersökas. Men även demokratitanken och exempelvis ryktesspridningen som kan ske via sociala medier, och hur detta påverkar värdeskapande, individens syn på sig själv, sin identitet och på sin omvärld. Vad händer med individens jagkonstruktion då han eller hon faller offer för ryktesspridning. Skolan i förhållande till media och medierade budskap kan jag också se som en institution vilken har hamnat mitt i skottlinjen. I dagens skola finns och används medier ständigt för att söka information, men även utifrån vad jag erfarit under VFU perioderna till tidsfördriv under lektionstid. Medier idag kan fungera som ett lättillgängligt tidsfördriv, där eleven försvinner in i andra världar och fullständigt tappar fokus på undervisningen. Detta i sin tur kan ställa frågan om respekten för andra människor, relationen lärare elev och auktoriteters roll i ett allt mer medialiserat och föränderligt samhällsystem.

6.2.1 Litteraturlista

Tryckta källor

Almen Edgar, Furheden Ragnar, Hartman Sven. G, Skogar Björn. *Livstolkning och värdegrund att undervisa om religion, livsfrågor och etik* (Skapande vetande och författarna 2000)

Andersson Bo (red). *Samhällets demokratiska värdegrund en fråga om mångfald, olikhet men lika värde* (Parajett, Landskrona 2000)

Barajas Eriksson Katarina, Christina Forsberg, Yvonne Wengström. *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap. Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar* (Författarna och bokförlaget Natur & Kultur, Stockholm 2013)

Carlsson Ulla & Von Feilitzen Cecilia. *Children and media violence Yearbook from the UNESCO international Clearinghouse on children and violence* 1998 (Livrena grafiska AB, Kungälv, Sweden 1998)

Dahlstedt Magnus & Olson Maria. *Utbildning, demokrati, medborgarskap* (Pre press team media Sweden AB Falkenberg 2014)

Giddens Anthony. *Modernitet och självidentitet självet och samhället i den senmoderna epoken* (Bokförlaget Daidalos AB 1997)

Mahan Jeffrey H. *Media, religion and culture an introduction* (TjInternational Ltd, Padstow, Cornwall 2014)

McAdams Dan P. *The stories we live by Personal myths and the making of the self* (1. ed. New York, N.Y.: W. Morrow 1993)

Rönnberg Margareta. *Moralbilder om medieetik, våld och debattporr* (Akademikertryck AB, Edsbruk 1998)

Thompson B John. *Medierna och moderniteten* (Bokförlaget Daidalos AB 2001)

Von Feilitzen Cecilia. *Children and youth in the digital media culture from a Nordic horizon*. Edited by Ulla Carlsson (Litorapid media AB, Göteborg, Sweden, 2010)

Elektroniska källor

American Psychological association (1993) *Violence and youth: Psychologys Response*. Vol. 1: *Summary report of the American Psychological Association Commission on violence and youth*. Washington D.C.: American Psychological association
http://www.apa.org/pi/prevent-violence/resources/violence-youth.pdf
Hämtat 2016-06-09

Axelson Tomas. *Film och mening. En receptionsstudie om spelfilm, filmpublik och existentiella frågor* (Edita, Västerås 2008)
https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:171227/FULLTEXT01.pdf
Hämtat 2016-05

Axelson Tomas. *Film och existentiella frågor. En empirisk studie om betydelsen av film i människors liv med sociokognitiv inriktning*. Axplock ur ett enkätresultat och djupintervjuer. Paper från ACSIS nationella forskarkonferens för kulturstudier, Norrköping 13–15 juni 2005.
https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:521598/FULLTEXT01.pdf
Hämtat 2016-05-29

Axelson Tomas. *Vernacular Meaning Making Examples of Narrative Impact in Fiction Film Questioning the 'Banal' Notion in Mediatization of Religion Theory* (Nordicom Review 36 2015)
http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/nordicom_review_36_2015_2_pp._143-156.pdf
Hämtat 2016-05-29

Federal bureau of investigation. (1996) *Uniform crime reports for the United States* (1995). Washington D.C.: U.S. Government printing office. https://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/crime-in-the-u.s/1995
Hämtat 2016-06-09

Ideland Malin. *HYBRID-TV. Populärkulturens roll i den offentliga debatten*. Paper från ACSIS nationella forskarkonferens för kulturstudier, Norrköping 13–15 juni 2005. I *Kulturstudier i Sverige Nationell forskarkonferens 13–15 juni, 2005, Norrköping, Sweden* Redaktörer Bodil Axelsson och Johan Fornäs
http://www.ep.liu.se/ecp/015/ecp05015b.pdf
Hämtat 2016-05-29

Livingstone Sonia. *On the continuing problems of media effects research* (Sonia Livingstone and Hodder Education 1996)
http://eprints.lse.ac.uk/21503/1/On_the_continuing_problems_of_media_effects_research%28LSERO%29.pdf
Hämtat 2016-05-29

Saleem, M., & Anderson, C. A. (2012). *The Good, the Bad, and the Ugly of Electronic Media.* Chapter in Dvoskin, J., Skeem, J.L., Novaco, R.W., & Douglas, K.S. (Eds.) Using Social Science to Reduce Violent Offending (pp. 83-101). New York: Oxford University Press
https://public.psych.iastate.edu/caa/abstracts/2010-2014/12SA.pdf
Hämtat 2016-05-29

Sökning gjord på Google. Psykologiguiden. Maladaptiv påverkan
http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=maladaptiv
Hämtat 2016-05-29

Sökning gjord på Google: socialpsykolog Albert Bandura
https://sv.wikipedia.org/wiki/Albert_Bandura
Hämtat 2016-05-29

Sökning gjord på Google: Elementary school
https://sv.wikipedia.org/wiki/Elementary_school
Hämtat 2016-05-29

Skolverket. Gy 11. *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*.
http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning
Hämtat 2016-05-29